

Lektorbladet

Landsmøte på Lillehammer

Per Thorvald Larsen
Ansvarlig redaktør

Gjennombrudd og nederlag

Da regjeringen nylig la fram Stortingsmelding nr.30 om "Kultur for læring", uttalte statsråd Kristin Clemet på pressekonferansen at vi nå står foran et systemskifte i norsk skole. Stortingsmeldingen inneholder klare signaler om at grunnleggende ferdigheter skal integreres i alle fag på fagenes premisser. Flere av forslagene representerer en kursendring i den forstand at de legger vekt på lærernes betydning. Stortingsmeldingen setter fokus på at læreren skal ha økt faglig ansvar og økt frihet til å velge metode. Regjeringen ønsker å satse på videreutdanning og ønsker å skjerpe opptakskravene til lærerutdanningen. Kravene til generell studiekompetanse skal skjerpes. Eksamensordningene skal stort sett få stå urørt, og planene om obligatorisk mappevurdering forblir i arkivmapper. 2.fremmedspråk skal bli obligatorisk i grunnskolen.

Stortingsmeldingen synes langt mindre kontroversiell enn Kvalitetsutvalgets innstilling. For Norsk Lektorlag er det et gjennombrudd at Regjeringen har tatt hensyn til vesentlige innvendinger som laget kom med i høringsrunden. Et eksempel på det er at kravene til generell studiekompetanse blir skjerpet, og ikke fjernet slik Astrid Søgne ville det. Heller ikke Utdanningsforbundet hadde et klart ønske om å opprettholde kravet om generell studiekompetanse. Til det var bindingen til LO for sterk.

Mest bekymring i stortingsmeldingen vekker klokketroen på lokale løsninger og lokaldemokratiet. Hvis statlig regelstyring blir erstattet med rektors regelstyring, går man kanskje bare fra vondt til verre. Dårlig bruk av rektors styringsrett og manglende medinnflytelse for lærerne er daglig kost ved mange skoler.

Landsmøtet i Norsk Lektorlag kunne oppsummere at foreningen nå blir tatt på alvor i den skolepolitiske debatten og har fått innflytelse. Norsk Lektorlag er blitt stueren som samarbeidspartner også for ledende politikere. Men Norsk Lektorlag klarer på sin side å holde sin sti som politisk uavhengig fagorganisasjon ren. Foreningen arbeider for kunnskap og kvalitet i skolen uansett politisk farge i departementene.

Det har vært vanskeligere for Norsk Lektorlag å få gjennomslag på det tariffpolitiske området. Da Utdanningsforbundet gikk sammen med KS for å binde mer av lærernes arbeidstid på skolen, kunne Norsk Lektorlag lite annet gjøre enn å protestere. En egen arbeidstidsavtale bare for NLLs medlemmer er en lite realistisk løsning. På god LO-maner har Utdanningsforbundet overkjørt de små lærerorganisasjonene i arbeidstidssaken. Lærerfiendtlige holdninger i storsamfunnet er så sterke at lærernes behov for fleksitid på linje med andre arbeidstakere ikke blir forstått. Holdninger som fører til vitser på folkemunnet, som den om at elgbikkja og lærerne har verdens lengste ferie, står for sterkt i samfunnet til at lærernes rettmessige arbeidstidskrav får gjennomslagskraft.

Norsk Lektorlag var den lærerorganisasjonen som protesterte tydeligst og lengst mot den nye arbeidstidsavtalen. Ledelsen i foreningen gjorde det den kunne for å skaffe medlemmene noe bedre. At avtalen til slutt vil bli stående, er et nederlag for alle som ønsker arbeidstidsforbedringer i skolen. For at ikke fordømmer i samfunnet fortsatt skal ha avgjørende innflytelse på arbeidstidsavtalene i skoleverket, må Norsk Lektorlag bli en større organisasjon med større tariffpolitisk gjennomslagskraft.

Lb Per Thorvald Larsen

►► Landsmøtet

►► Kristin Clemet

►► Tidligere ledere jubilerer

Reportasjer og artikler:

Landsmøte i sol og vårstemning på Lillehammer	5
Landsmøtet i bilder	8
Svein Einar Bolstad – nytt sentralstyremedlem	10
Får vi et lysere skolepolitisk landskap?	
Leder Gro Elisabeth Paulsens tale til Landsmøtet	11
Gjestetorget: Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet	14
Fafo-forsker Åsmund Arup Seip: Doktorgrad vil erstatte embeteksamen	16

Organisasjonsstoff:

Norsk Lektorlag skrev under arbeidsavtalen	15
Hva har skjedd med medlemsfordelene dine?	25
Fra Sentralstyret: Helge Bugge Eriksen	27
Truls Sevje og Henning Wold – tidligere ledere jubilerer	29

Fagtorget:

Kvinnearbeid på 1700-tallet. Av Elin Kolstad Olsen	19
Thor Soltvedt: Fotballfrelst suksessforfatter fra Bergen	23

Annet stoff:

Tid for bok	24
Bokmelding: Kvalvaag: Det guddommelige jeg	26
Fra dagboka	32

Forsidebildet: NLLs landsmøte ble holdt på Radisson SAS Lillehammer Hotel. Foto: Per Thorvald Larsen.

LEKTORBLADET

Magasin for fag,
skole og utdanning
Utgitt av Norsk Lektorlag
Nr. 3 - Mai 2004 • 3. årgang
ISSN: 1503 - 027X

Keyzers gate 5, 0165 Oslo
Tlf. 23327994
Fax 23327990
E-post:
lektorbladet@norsklektorlag.no

Ansvarlig redaktør:
Per Thorvald Larsen
Redaktørens telefon: 48263310

Fast spaltist:
Anne Lise Jomisko

Årsabonnement: kr. 280,-

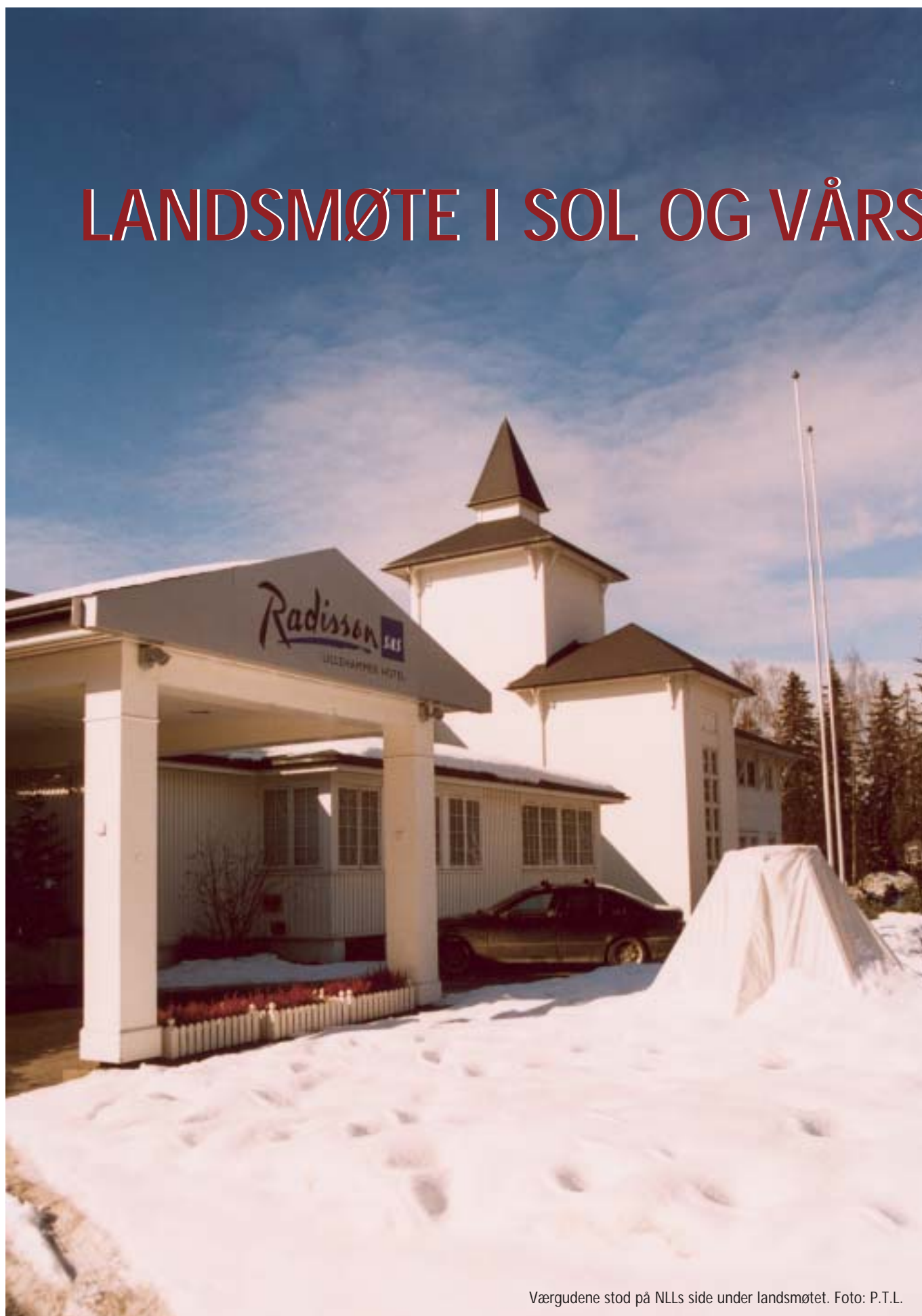
Annonser:
Gunnlaug Nilsen
Media Bergen AS
Logemannsgården,
C. Sundts gate 51, 5004 Bergen
Tlf: 55540800 (09) – 92046071
Fax: 55540840
E-post:
gunnlaug@mediabergen.no

Utgivelsesplan 1.halvår 2004:
Nr.4-04: 10.6. Materiellfrist 20.5.

Design & trykk:
Flisa Trykkeri AS
ane.marte@flisatrykkeri.no
www.flisatrykkeri.no

Redaksjonen avsluttet: 30/4-04

LANDSMØTE I SOL OG VÅRSTEN

Værgudene stod på NLLs side under landsmøtet. Foto: P.T.L.

EMNING PÅ LILLEHAMMER

Per Thorvald Larsen
lektorbladet@norsklektorlag.no

Man skal lete lenge etter å finne en så samstemt forsamling som Norsk Lektorlags landsmøte på Radisson SAS Lillehammer Hotel fredag 25. og lørdag 26. mars 2004. Over 100 medlemmer fra hele landet deltok i det største landsmøtet i Norsk Lektorlag til nå. Årsberetning og regnskap ble godkjent uten noen kritiske merknader, og forsamlingen viste stor tillit til ledelsen med Gro Elisabeth Paulsen ved roret. Så ble da også alle sentralstyremedlemmer på valg gjenvalgt, og eneste nye ble Svein Einar Bolstad fra Hordaland. Ny på varabanken ble Sindre Vinje fra Vestfold. Leder i Norsk Lektorlag Gro Elisabeth Paulsens landsmøtetale vakte stor begeistring. En bearbeidet versjon av talen er trykt i dette nummeret av Lektorbladet. I en vanskelig tid med pågående arbeidstidsforhandlinger, stortingsmedling og tarifforhandlinger like rundt hjørnet, må det være positivt for Norsk Lektorlags leder å registrere at det ikke var en eneste kritisk røst til den kursen som hun har staket ut for organisasjonen i et uryddig farvann.

Direktør Eva Lian i KS hilste Landsmøtet. Foto: P.T.L.

Hilsningstale fra KS

Hilsningstalen til Landsmøtet holdt denne gangen direktør Eva Lian fra KS. Hun understreket flere ganger at KS er glad for det som er skjedd. "Det er rik-

tignok et arrangert ekteskap, men brudgommen har beilet i mange år", sa hun. Lian refererte også til KSs skolepolitis-

ke syn, uten å få spesielt bifall i forsamlingen for det.

Vellykket seminar

Narve Bjørgo: Kvalitetsarbeid kan føre til dårligere kvalitet!

I tilknytning til landsmøtet ble det holdt et skolepolitisk seminar som landsmøtedeltakerne deltok på. Professor Narve Bjørgo fra Universitetet i Bergen, leder for NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) holdt et inspirerende foredrag om utdanning i historisk perspektiv. Bjørgo så med bekymring på hvordan læringsprosessens og prosjektarbeidets arbeidsmåter tillegges for stor vekt i dag, og hvordan kunnskapsdimensjonen er under sterkt press. Selve målingene av kvalitet må ikke bli målet, det nytter ikke bare med systemer og oversikter, sa Bjørgo som mente at kvalitet bare skapes i "klasserommet", også i utvidet betydning. Strykprosenten på universitetet er gått ned, men fuskprosenten har gått opp. Vi kan risikere at kvaliteten går ned – tross eller på grunn av disse kvalitetsmålingene, mente Bjørgo.

Svein M. Sirnes imponerte

Norsk Lektorlags egen Svein M. Sirnes, fylkeslederen i Sogn- og Fjordane, imponerte med et interessant foredrag om flervalgsoppgaver, basert på hans erfaringer fra undervisning og forskning i USA. Han mente at norsk skole ville ha blitt bedre om vi kunne ha brukt multiplechoice-oppgaver til en viss grad, som supplement, for å fastslå nivået på elevene.

Svein Lie: Se til Finland!

Lørdagen startet med foredrag av professor Svein Lie fra Universitetet i Oslo, som har vært medlem av Kvalitetsutvalget og har vært sentral i PISA-undersøkelsene. Han viste både til hva som er skjevt og hva som kjenner tegner en god skole, og forklarte også hvorfor den finske skolen er så god: Der driver de skole slik som i Norge for 10-20 år siden, og de har lærere med lang og god utdanning på alle trinn, sa Lie.

Viktige faktorer for en god skole var etter Lies mening gode lesevaner, god selvoppfatning hos elevene, god motivasjon, god tidsbruk på lekser, samt trivsel og disiplin i skolen.

Bare en i panelet.

På programmet stod en skolepolitisk paneldebatt med stortingsrepresentantene Rolf Reikvam, (SV) og Jan Olav Olsen (H) i panelet. Rolf Reikvam meldte avbud på kort varsel, og stortingskollega Olsen fra UFD-komiteen kunne røpe hovedlinjer fra Stortingsmelding 30, som bare var få dager unna. Det ble en rolig debatt – der de fleste var enige om hva som er en god skole.

Norsk Lektorlags 7. landsmøte må gå over i historien som en manifestasjon av en samstemt fagforening i fremgang. De eneste kompliserte valg deltakeren måtte ta, var ved lunchbordet på Radisson SAS-hotellet i solhelliga på Lillehammer.

Professor Narve Bjørgo fra UIB leder NOKUT. Foto: P.T.L.

Professor Svein Lie fra UiO kom med modell for god skole. Foto: P.T.L.

Stortingrepresentant Jan Olav Olsen (H) var alene i panelet. Foto: P.T.L.

Fra Norum til Lillehammer!

Britt Arildsen fra Bergen trivdes på landsmøtet. Foto: P.T.L.

- Dette var et hyggelig gjensyn, sier landsmøtedeltaker Britt Arildsen fra Sandsli videregående skole i Bergen. Britt Arildsen har vært medlem av Norsk Lektorlag siden januar 1998, og hun deltok på Norsk Lektorlags første landsmøte på Norum Hotel i Oslo i mars 1998. I mellomtiden har hun bl.a. bodd i USA, og dette var hennes første gjensyn med landsmøteforsamlingen i NLL.

- Hvilket inntrykk har du av landsmøtet?

- Det er positivt og ryddig, sier en fornøyd Britt Arildsen. Det skolepolitiske kommer tydelig fram. Det at man henter inn eksterne foredragsholdere, er bra. Da får man debatt.

- Hva sier du, hvis du skal sammenlikne landsmøtet på Norum med dette?

- I 1998 var man mest opptatt av å etablere foreningen. Om den ville få leve, opplevde jeg som usikkert den gangen. Den gangen var det enorm entusiasme, og meget oppgående og bevisste mennesker, som kunne tenke kritisk.

- Hvordan har organisasjonen etter ditt syn utviklet seg?

- Jeg har en dyp respekt for entusiasmen og de menneskene

som var villige til å jobbe for at dette skulle lykkes. Det var ryddige og saklige mennesker, selv om alt var i støpeskjeen. Og jeg treffer delvis de samme i dag.

- Hvordan er det med entusiasmen?

- Den er der, men jeg føler at det er viktig å sette fokus på det skolepolitiske. Det er viktig å se framover mot hva slags skole vi ønsker.

- Så gjensynet med Norsk Lektorlag har vært positivt?

- Jeg har fulgt med gjennom Lektorbladet, og jeg er nå vara-representant til styret i Hordaland Lektorlag.

- Kommer du på flere landsmøter?

- Ja, det håper jeg å få anledning til. Det er viktig å få høre på holdninger og synspunkter. Nevn også at en gang jeg trengte råd, ble jeg møtt med utrolig vennlighet av Gro Elisabeth Paulsen, sier Britt Arildsen før hun forsvinner inn i landsmøtesalen.

Landsmøtet i bilder

Alle foto: Per Thorvald Larsen

↑ Største landsmøtemiddag i NLL til nå.

← Else Wigén Berner og Erik Berge ledet den skolepolitiske debatten.

Administrasjonssekretær Hildegunn Kreppene i NLL ønsket velkommen.

Generalsekretær Otto Kristiansen halte i land nok et vellykket landsmøte-arrangement.

Dyktige ordstyrere: F.v.: Jon Sand, Kjell Skorgevik og Bjørn Frosthammer.

Over 100 deltok på NLLs landsmøte.

Svein Einar Bolstad

– nytt sentralstyremedlem fra Hordaland

Svein Einar Bolstad er nytt medlem av Sentralstyret. Foto: P.T.L.

Svein Einar Bolstad fra Bergen ble valgt inn som nytt medlem av Sentralstyret i Norsk Lektorlag på landsmøtet på Lillehammer.

Svein Einar Bolstad er filolog med tysk hovedfag, og engelsk og pedagogikk i fagkretsen. Han har arbeidet med undervisning siden 1969 på ulike nivåer: voksenopplæring, universitet,

ungdomsskole og videregående skole. Siden 1992 har han arbeidet ved Sotra videregående skole. Bolstad har vært verneombud i 20 år og har bred organisasjonserfaring. Han leder Hordaland Lektorlag.

Svein Einar Bolstad forteller at han er svært opptatt av å formidle fagkunnskap i skolen.

- Er det noe som du er spesielt opptatt av i undervisningen?

- Jeg synes at det er viktig at elevene ikke bare lærer seg fremmedspråk, men også lærer om landene der disse språkene snakkes. Jeg har i flere år reist med elever til Rostock og Berlin som del av en elevutveksling med en videregående skole i Rostock, et svært lærerikt prosjekt både for meg og elevene. Det burde legges til rette for mer utenlandsopphold i den norske skolen, særlig i forbindelse med B- og C-språk. Jeg har deltatt i Tyskland på flere etterutdanningskurs for tysklærere. Dette har vært langt mer lærerikt enn alle planleggingsdager til sammen.

- Hva mener du om utviklingen i norsk skole generelt?

- Jeg synes at skolen over lang tid har utviklet seg fra å være en kunnskapsskole med plikter til å bli en uforpliktende kafe-skole. Jeg er svært glad for at det gjennom Norsk Lektorlag har vært mulig å komme til orde med andre synspunkter enn dem som har vært og er fremtredende i min gamle fagorganisasjon.

- Hvordan ser du på Norsk Lektorlag?

- Med en lang spesialistutdannelse bak seg har det de siste årene vært inspirerende å arbeide innenfor Norsk Lektorlag som verdsetter denne spesialkompetansen slik at den kan komme elevene og samfunnet til gode. Jeg er også glad for den fremgang og anerkjennelse som Norsk Lektorlag har opparbeidet seg i løpet av sitt korte liv, og jeg ser fram til å kunne påvirke utviklingen gjennom arbeidet i fylkeslaget og Sentralstyret, sier en nyvalgt Svein Einar Bolstad til slutt.

Landsmøtetalen 2004:

FÅR VI ET LYSERE SKOLEPOLITISK LANDSKAP?

Av Gro Elisabeth Paulsen, leder i Norsk Lektorlag

I sin tale til landsmøtet i NLL på Lillehammer tok Gro Elisabeth Paulsen et kraftig oppgjør med 90-tallets skolereformer og måten de var gjennomført på. Hun analyserte dagens skolepolitiske situasjon og gav uttrykk for optimisme for fremtiden.

Landsmøtetalen gjengis her noe forkortet og revidert for trykking.

Lektoren, og hans lag med ham, var jo i noen år erklært død og maktesløs, en fortidslevning på vei mot sin avtalefestede pensjon. Tilhengerne av Nyismen – denne ideologien som ukritisk sier at nytt er alltid best, og gammelt alltid mindreverdig, prøver stadig å parkere oss blant de gammeldagse og dermed utilregnelige Skoledebatten i vinter bekrefter imidlertid at de problemstillinger NLL har reist, er brennaktuelle. Det spørres om metodene basert på mye elevstyring og lite lærerstyring favoriserer barn fra hjem med høy kulturell kapital. Andre avisoppslag gjentar at mange studenter kan for lite fra videregående, og at dagens krav til innhold og nivå i studiekompetansen ikke holder mål. Dagens skolepolitiske nyhetsbilde beskriver en skole som feiler både når det gjelder det sosiale og det kunnskapsmessige oppdraget den har. Siden stiftelsen i 1997 har NLL prøvd å rette oppmerksomhet mot dette,

men har opplevd, og opplever fortsatt, forsøk på utestengning og forkjetring. Det føles derfor som en lettelse at forskning nå viser at vi har hatt rett i kritikken. Det følger imidlertid liten glede med å få rett i at norsk skole har sviktet. Det har likevel vært en stor oppmuntring at vi vant gehør i en sak i vinter. Protestene som NLL framførte mot Læringscenterets rundskriv om muntlig eksamen, ble hørt av Kristin Clemets departement. Saken ble en viktig bekrefteelse på at det likevel nytter å argumentere. I flere fylker har imidlertid presset for å gjøre prosjekteksamen obligatorisk fortsatt med full styrke på tross av departementets pressemelding før jul. Jeg har det inntrykket at enkelte eksamensansvarlige ser obligatorisk prosjekteksamen som fullbyrdelsen av R94, - som må presses fram nå før en ny skolepolitikk mildner metodetvungen.

Utestenging og høyt tempo som hersketeknikk

Med R94 innførte som kjent Gudmund Hernes ei linje for skolereformer som besto av utestengning eller neglisjering av dem som hadde motforestillinger, kombinert med et høyt tempo. Otto von Bismarck skal ha sagt at " Den som vet hvordan lover og pølser blir laget, får aldri mer en rolig natts søvn." Vi som erfarte hvordan skolens lover i R94 og R97 ble laget og iverksatt, har sovet dårlig mang en natt. Denne udemokratiske arbeidsmåten, utestengning og tempo, var en gedigen provokasjon sett på bakgrunn av Generell læreplans idealer om å opplære til myndige borgere i et demokratisk samfunn. I NLLs gamle presentasjonsbrosjyre står det: "Skolens tidligere demokratiske strukturer er erstattet med maktstrukturer. I det politiske hastverket med å gjennomføre skolereformene på 90-tallet ble lærernes stemme overhørt, deres vurderinger overprøvd og deres bekymringer avvist."

Sylvi Stenersen Hovdenak har i et doktorgradsarbeid analysert tenke- og framgangsmåten ved skolereformene på 90-tallet og skriver: "I ettertid er det all grunn til å spørre hvordan det har vært mulig å gjennomføre denne prosessen i et land som påberoper seg høye demo-

kratiske idealer. Måten 90-årenes reformarbeid er gjennomført på, synes heller å bidra til undergraving av demokratiet."

Nytt og mer demokratisk skoleregime?

I 2004 er det håp om et annet og mer demokratisk skoleregime. Aftenpostens skoledebatt i vinter er et eksempel. Filosofen Atle Måseide refset pedagogikken som en åpenbaringsreligion der lektoren blir "sjølvaste dyret i openberinga", og rettet en vittig pekefinger mot den utestengningsmekanismen som brukes mot lektorene. NLLs medlemmer vil hevde sin rett til å stille kritiske spørsmål, drøfte, vurdere og tvile, og dermed bidra til en bedre skole. Vi befinner oss i ei skolepolitisk brytningstid fordi vi har fått større åpenhet om læringsresultater. Vi kan diskutere PISA og PIRLS og nasjonale prøver og Skoleporten. Den økte målingen kan selvfølgelig slå over i en teste- og måle- og resultatterror og en vektlegging av basiskompetanse som gir en for ensporet skole. Men samtidig skaper alle undersøkelsene en allmenn interesse som åpner for offentlige diskusjoner basert på kunnskap. NLL vil være en tydelig stemme i en slik situasjon og stadig å minne om at skolen skal drive både utdanning og dannelse.

NLLs andre hovedsak er lønns- og arbeidsforhold i skolen. Dessverre kan det se ut til at den hersketeknikken som Hernes ble kjent for, nemlig utstengning og tempo, også har fått status som akseptabel prosedyre i forhandlingssystemet. Som kjent finnes det mange lærerorganisasjoner med fulle faglige rettigheter. Noe som også er kjent, er at kun én av dem, i et helt år, har fått forhandle med vår nye forhandlingsmotpart KS om en ny arbeidstidsavtale for skolen. Denne særposisjonen har Utdanningsforbundet ervervet seg gjennom en avtale med regjeringa våren 2003. Det demokratiske underskuddet ved denne hestehandelen ble kamuflert ved å kalle forhandlingene samtaler. Det minner mistenkelig om utestengning.

Gro Elisabeth Paulsen, leder i NLL, taler på landsmøtet. Foto: P.T.L.

Når problemet overdrives, blir løsningen problemet

KS ønsker mer teamarbeid i skolen. Men i et så omstridt spørsmål som organiseringen av arbeidet er, foretrekker de tosomheten. Dermed har blant annet NLLs kritikk av rapporten fra SINTEF Teknologiledelse "Tid til en kollektiv og attraktiv skole" ikke sluppet til. Rapporten er dessverre blitt selve grunnmuren for dem som hevder at i den vidunderlige nye skolen er mye samvær det aller viktigste. Både forsøkene med arbeidstidsmodellene og rapporten ble som kjent bestilt og iverksatt av daværende undervisningsminister Trond Giske. Oppdraget gjaldt organisasjonsformer, ikke å undersøke læringsresultat. Og når utgangspunktet er som galest, blir som kjent resultatet titt originalest. Resultatet ble den nye arbeidstidsavtalen for skolen som nå alle kjenner. Vi er enige i at behovet for tid til tilstedeværelse, samarbeid og kontakt med

kolleger finnes. Men den arbeidstidsavtalen vi nå blir påtvunget, med SINTEF-rapporten som kvalitetshevingssalibi, er et godt eksempel på at når problemet overdrives, blir løsningen problemet. Det går dessverre klare linjer fra den målrettede svekking av lærerrollen i R94, fra veiledningspedagogikken til gjør-det-selv-pedagogikken, via Skola 2000, - og til den arbeidstidsavtalen Utdanningsforbundets og KS har fremforhandlet. Lenge var slagordet: Trivsel gir læring. Nå heter det: Samvær gir læring. Utdanningsminister Clemet har riktignok tidligere påpekt at flere undervisningstimer ikke automatisk gir bedre læring. Da er det ikke logisk å håpe at elevene vil lære mer av flere tilstedeværelsestimer heller. Men økonomisk er det selvfølgelig en genistrek å regne veiledningstimer som "tilstedeværelse" som ikke regnes som undervisning betalt etter leseplikt, og mange rektorer kjenner trikset. Vi frykter en arbeidstidsord-

ning som vil slite ut lærerne samtidig som den gir dårligere vilkår for å få utrettet noe faglig.

Da tidsfristen for arbeidsgruppen som skulle forberede en ny arbeidstidsavtale, løp ut 1.januar, skulle de andre organisasjonene ifølge avtalen tas med i forhandlinger. Det vi opplevde, var en fortsatt utestengning. En måned etter ble avtalen kunngjort, men først den 5.mars kom det til et informasjonsmøte. Da hadde utestengningen fortsatt i to måneder på overtid, og tempo ble satt inn.

Dette virket som velkjent hersketeknikk. Allerede første i dag i forhandlingsprosessen, onsdag 10.mars, skulle avtalene underskrives. De andre organisasjonene fikk riktignok frist til 27.mars men det var klart at det såkalte forslaget i praksis er et ultimatum. Nikk eller stikk, som parolen var på 90-tallet.

Skolering i avtalen i alle landets fylker startet to dager seinere, 12.mars. Altså først utestengning, så et meget høyt tempo. Jeg kan nok si med Bismarck at den som vet hvordan arbeidstidsavtaler blir laget, får aldri mer en rolig natts søvn.

NLL er klar over at en liten organisasjon i denne situasjonen har få kampmidler, men satser på at åpenhet og argumenter har sin virkning, i hvert fall på lengre sikt. Det må mobiliseres forsvar for en lesepliktavtale basert på faglige og pedagogiske argumenter når neste runde om leseplikten kommer i 2006. Arbeidstidsavtalen dreier seg ikke om timetelling, men om vi skal ha en skole som setter faglig kvalitet i høysetet og derfor tilbyr arbeidsforhold som rekrutterer og beholder lærekrefter som kan og vil ivareta høy faglig kvalitet. NLL ser det som sin særlige oppgave å minne om det.

Våre medlemmer har valgt NLL fordi de ønsker et alternativ til andre og større organisasjoner. Da må NLL ha ei selvstendig rolle, og medlemskapet i Akademikerne er vårt ståsted for å fungere som et alternativ. Akademikerens posisjon i vinterens debatt om Arbeidslivslovutvalget (ALLU) viser at de provoserer den tradisjonelle fagbevegelsen når de fokuserer på akademikergruppens arbeidsvilkår.

Kunnskapsbaserte yrker har andre behov for beskyttelse enn mange tradisjonelle yrker. Det er kunnskapsbaserte yrker som øker mest, og det er slike yrker som ligner på læreryrkene. I stedet for å innføre kontortid for lærere og gjøre dem til lavere funksjonærer, bør forbildet være yrker som driver ledelse og informasjonsarbeid, og som har en svært fleksibel og oppgavestyrte arbeidstid. Det utskjelte forslaget fra ALLU, som altså Akademikerne har støttet, vil så vidt jeg forstår, kunne bidra til å beskytte lærerne mot de verste konsekvensene av skolens nye arbeidstidsavtale.

Lokal lønnspolitikk er ikke enkelt

I lønnspolitikken er nok Akademikerens politikk mer problematisk. Lokal lønnsdannelse er ikke enkelt, og erfaringene vi har gjort så langt, er blandede. Enkelte har erfart at lokal lønnsdannelse gir prosjektmakere og nikkedukker lønnstilleggene i skolen. NLL vil derfor arbeide for at de lokale prosessene blir bedre. Både arbeidsgivere og tillitsvalgte trenger opplæring, og innføring av rett til såkalte lønnsamtaler vil gjøre at arbeidsgivere bedre må klargjøre sin personalpolitikk.

I de gamle, sentrale lønnsoppgjørene ble lektorenes stemme overhørt, og blant lærergruppene har lektorene vært lønns-taperne. De siste tiårenes sentrale lønnsoppgjør har gjort det stadig mindre lønnsomt å ta hovedfag i forhold til kortere lærerutdannelse. Å fortsette med slike sentrale oppgjør vil nok kunne gi trygghet, men det blir en trygghet for fortsatt mindrelønnsutvikling. Lokale oppgjør er mer utrygge og stiller større krav til hver enkelt av oss. Dersom lektorer selv ikke er i stand til å formulere en begrunnelse for at skolen bør gi dem en god lønn, vil neppe andre gjøre det for dem. Dette synliggjøres når lønnsforhandlingene foregår i vårt lokale miljø. Denne utryggheten er ubehagelig, men betyr også nye muligheter for å få mer åpenhet. Mye av pessimismen i skolen har jo oppstått som resignasjon etter hva som har skjedd sentralt. Reformprosessen på 90-tallet, sentrale arbeidstidsavtaler og sentrale lønnsoppgjør der lektorene

igjen og igjen kom dårlig ut, skapte avmakt. Resignasjon har en overflattisk likhet med ro og forutsigbarhet. Vi må unngå slik lokal resignasjon. Rektors styringsrett er ikke en diktators styringsrett. Både vanlige medlemmer og tillitsvalgte trenger kunnskap om hvordan vi kan forsvare arbeidsforholdene i knappe økonomiske tider, og NLL vil satse på informasjon og opplæring for å støtte medlemmene lokalt. Men utbygging av organisasjonen og økt innsats krever fortsatt mye idealisme av våre tillitsvalgte. Og det trengs medlemsvekst!

Vi har imidlertid gode argumenter for å verve kolleger til medlemskap i NLL. Lektorlaget setter de viktige skolesakene på dagsorden. Vi akter ikke å la oss stenge ute, eller skremme av hersketeknikker. Vi vil ikke at mekanismene fra 90-tallet skal gjentas.

Positivt i stortingsmeldingen

Rett før påske presenterte Kristin Clemet Stortingsmelding 30. Kultur for læring. Både prosessen fram til meldingen og selve innholdet i den gir grunn til optimisme. Det er særlig gledelig at regjeringen foreslår å skjerpe kravet til studiekompetanse og til blivende lærerstudenter. Det er også meget positivt at det foreslås en opprydding i vurderingskriterier slik at elevenes holdninger helt tydelig ikke skal påvirke fagkarakterer satt på den såkalt helhetlige kompetansen. Dette uskyldige begrepet er en del av den autoritære kloa som kan gjenkjennes på flere områder etter Reform 94. Denne reformen hadde selvfølgelig også sine gode sider, men skolen vil måtte slite med de negative virkningene i lang tid framover.

Dersom Stortinget nå vedtar Clemets forslag om å gi lærerne metodefrihet og større profesjonelt handlingsrom, må vi håpe at lokale skolemyndigheter følger opp disse politiske signalene. Vi får dessverre en del signaler som tyder på at enkelte fylkespolitikere og lokale pedokrater iherdig går i sporene fra Reform 94, ved å overhøre og overkjøre faglige innvendinger. Metoden er selvfølgelig like udemokratisk og like lite forenlig med idealene i Generell læreplan uansett hvor i landet den praktiseres.

Kultur for læring

Av Kristin Clemet, utdannings – og forskningsminister

Statsråd Kristin Clemet. Foto: U.F.D.

Rett før påske la Regjeringen frem stortingsmeldingen om grunnopplæringen - Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) "Kultur for læring". Meldingen har undertittelen Kunnskap, mangfold og likeverd. Hovedmålene i meldingen er at skolen må legge økt vekt på grunnleggende ferdigheter og kunnskap, preges av et større mangfold og gi elevene et mer likeverdig tilbud. For å nå disse målene må det gis økt lokal handlingsfrihet, og opplæringen må være

bedre tilpasset den enkelte elev. Det er viktig å ta vare på og videreutvikle det beste i norsk skole – og samtidig gjøre den bedre i stand til å møte kunnskapssamfunnets utfordringer. Visjonen er å skape en bedre kultur for læring, der evnen og lysten til å lære skal bli bedre. Skolen må selv være en lærende organisasjon.

Bare slik kan vi skape attraktive arbeidsplasser og stimulere elevenes nysgjerrighet og motivasjon for å lære. I

dagens kunnskapssamfunn kan vi ikke lære alt i skolen, men skolen kan lære oss å lære.

Kompetente og engasjerte lærere

Skolens viktigste ressurs er lærere som er kompetente, engasjerte og ambisiøse på elevenes vegne. I meldingen foreslås en rekke tiltak for å skape en bedre skole, for eksempel nye læreplaner, større lokal frihet til å fastsette fag- og timefordeling, økt timetall og økt vekt på tilpasset opplæring. Skal

tiltakene kunne gjennomføres, må lærerne ha riktig og tilstrekkelig kompetanse, og de må ha gode vilkår for å utvikle og dele sin kompetanse i det daglige arbeidet. For å realisere hovedmålene legges det derfor opp til et betydelig kompetanseløft for lærere og skoleledere, som over tid vil kreve tiltak for mellom to og tre milliarder kroner. Hovedpunkter er videreutdanning for lærere i prioriterte fag, målrettet kompetanseutvikling knyttet til selve reformen og et eget program for skoleledere.

Det er samtidig bekymringsfullt at karakternivået blant de som kommer inn på lærerutdanningen er for lavt. For eksempel har 22 prosent av studentene en snittkarakter som er lavere enn 3,5. Blant søkerne har 35 prosent karakteren 2 eller dårligere i matematikk. I meldingen foreslås det derfor å innføre opptakskrav til lærerutdanningen. Det foreslås også strengere krav til videreutdanning for førskolelærere som ønsker å arbeide i skolen.

Styrket faglig innhold

Regjeringen vil styrke elevenes grunnleggende ferdigheter. Meldingen fremhever fem ferdig-

heter som redskaper for all annen læring og derfor avgjørende for videre utdanning og arbeid:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne lese
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne regne
- å kunne bruke digitale verktøy

Elevenes kompetanse i matematikk er foreslått styrket på flere måter. Grunnleggende ferdigheter i regning og tallforståelse blir et gjennomgående element i alle læreplaner. På barnetrinnet skal timetallet økes, og økningen skal blant annet brukes til å styrke matematikk. Det blir innført obligatorisk matematikk på 2. trinn i studiespesialiserende retninger i videregående opplæring. Samtidig blir det egne tiltak for å øke lærernes kompetanse i realfag.

2. fremmedspråk blir obligatorisk på ungdomstrinnet. Faget skal telle ved inntak til videregående opplæring. Opplæringen i faget skal ha en praktisk tilnærming og gi ferdigheter i kommunikasjon. Skolene skal gi tilbud om opplæring i tysk, fransk, spansk eller russisk, og eventuelt andre språk. Opplæring i 2. fremmedspråk blir frivillig ordning på barnetrinnet. Kravene til generell studiekompetanse blir skjerpet ved at økte krav i matematikk og 2. fremmedspråk tas inn.

Tillit til skolene og lærerne

Meldingen legger grunnlaget for en betydelig innholdsreform i norsk skole. For å få dette til er det nødvendig å vise skolene og lærerne tillit og gi dem frihet til selv å velge organisering og utforme undervisningsopplegg. For mye styring gjennom reguleringer og sentrale påbud fremmer ikke kvalitet. Skolene må selv ha frihet til å velge organisering og arbeidsmåter. Denne meldingen varsler derfor et systemskifte i styringen av skolen, fra regulering til tillit. Regjeringen vil gi skolene frihet innenfor nasjonale rammer og regner dette som en forutsetning for at skolen skal være en lærende organisasjon.

Norsk Lektorlag måtte skrive under arbeidstidsavtalen:

Fra nei til ja

Generalsekretær Otto Kristiansen. Foto: P.T.L.

En konflikt ville vi være dømt til å tape. Vi har hatt en grundig organisasjonsmessig behandling, og utviklingen har ikke vært overraskende.

- Men hva var grunnen til at NLL skrev under?

- Vi har et ansvar for at våre medlemmer har en avtale slik at de er omfattet av lesepliktbestemmelsene når neste skoleår starter. Hvis vi hadde fortsatt en ren demonstrasjonslinje, ville det blitt vanskelig for våre medlemmer. I realiteten var løpet kjørt da Utdanningsforbundet og KS ble enige om avtalen. Det hele minner om hva som skjedde da vi fikk Skolepakke 2. Men ingen har vært i tvil om hva Norsk Lektorlag har ment underveis. Og av hensyn til hovedtariffoppgjøret var det umulig for

oss å kjøre sololøp.

Dessuten uttrykte flere lokale tillitsvalgte bekymring for at de kom i en vanskelig situasjon hvis de ikke fikk delta i lokale drøftinger om neste skoleårs arbeidsplaner.

- Hva skjer framover når det gjelder arbeidstid?

- Vi må ruste oss mot striden ved neste korsvei i 2006, der et hovedmål for oss vil være å bevare en form for lesepliktavtale. Og det må ikke bli alenegang mellom Utdanningsforbundet og KS en gang til, sier generalsekretær Otto Kristiansen til slutt.

- Måtte NLL krype til korset, spør vi generalsekretær Otto Kristiansen etter at han den 22. april skrev under den omstridte arbeidstidsavtalen som innebærer økt binding av tid på skolen. Da alle de andre lærerorganisasjonene aksepterte avtalen i slutten av mars, nektet NLL å skrive under og markerte siden sitt nei.

- Nå hadde vi rett og slett ikke noe valg lenger, sier Kristiansen til Lektorbladet. Vi har protestert så klart som mulig og så lenge som mulig. Til sist var vi den eneste lærerorganisasjonen som ikke aksepterte avtalen. Dermed hadde vi blitt påtvunget avtalen uansett.

Fafo-forsker Åsmund Arup Seip:

Doktorgrad vil erstatte embetsek ved universitetet

Det kan både være viktig og riktig å ha en organisasjon som markerer andre mål og verdier enn den dominerende innenfor et organisasjonsområde. Å være organisert innebærer å forplikte seg, samt å skape fellesskap og tilhørighet. Dersom Norsk Lektorlag kan gi sine medlemmer dette, har organisasjonen en misjon. Det er det nemlig ikke alle organisasjoner som makter i dagens samfunn.

 Svein M. Sirnes
lektorbladet@norsklektorlag.no

Det sier Fafo-forsker Åsmund Arup Seip, som i 1990 utgav boken "Lektorene: Profesjon, organisasjon og politikk 1890 – 1980". Men hvilket inntrykk har han av standens status i 2004?

- Er Norsk Lektorlag vanskelig å plassere i organisasjonsbildet?

- Utdanningsrevolusjonen fra begynnelsen av 1960-tallet rev vekk grunnlaget for en særegen status for lektorer. Det kan være interessant å sammenligne med det som skjer ved universitetene i dag, der professorene er inne i nøyaktig samme prosess som lektorene gjennomlevde i etterkrigstiden. Professorer var tidligere embetsmenn, men er det ikke nå lenger. Den statusen er fratatt dem – nå får de tittel ved kompetanseopplykk. Stadig mer av arbeidsdagen ved univer-

Åsmund Arup Seip. Foto: Privat.

sitetene styres av regulering og undervisningskrav. Frihet og rom for forskning og fagutvikling blir skjøvet til side, gjerne ut i egne institusjoner i universitetenes randsone, forskningsinstitusjoner som SINTEF i Trondheim, TIK ved Universitetet i Oslo eller SNF ved Handelshøyskolen i Bergen. Nye kommer til. Det kan ikke være tvil om at universitetslærere taper status. Det er ikke umulig å tenke seg at disse en dag søker medlemskap i en av lærerorganisasjonene.

- Hvordan vil du vurdere det som har skjedd på organisasjons- og profesjonsfronten i skolen de siste 14-15 årene?

- Etableringen av Utdanningsforbundet

i 2002 må vel sees som et naturlig resultat av den utviklingen de to organisasjonene som fusjonerte hadde gjennomgått. Både Norsk Lærerlag og Lærerforbundet har de siste førti årene betraktet alle lærere i grunnskole og videregående skole som sitt organisasjonsgrunnlag. De sloss om de samme medlemmene. Det fører ikke sjelden til sammen slåing. Lærerlaget hadde helt siden ungdomsskolen overtok for realskolen, spist seg inn på Lektorlagets organisasjonsområde. Lektorlaget hadde på sin side åpnet døren for lærerskoleutdannede lærere og dermed visket ut demarkasjonslinjene mellom organisasjonene. De ble mer og mer like hverandre. Det "nye" Norsk Lektorlag er vanskeligere å plassere i organisasjonsbildet. Skal vi forstå hvorfor det i 1892 ble etablert to organisasjoner, må vi ta med at dette også dreide seg om to ulike samfunnsklasser. Lærere fra den høyere skolen og fra folkeskolen hadde ikke et sosialt fellesskap. De spiste ikke ved samme bord. Dermed var det mer enn bare utdanningslengde og kompetansekrav som skilte. Slik var det ikke i da Norsk Lektorlag ble stiftet i 1997. Da var det utelukkende et ønske om profesjonsprofilering basert på utdanningens lengde som lå til grunn. Hovedfag og mastergrad skulle kvalifisere til medlemskap. Men dette er et vanskelig kriterium å forvalte. Det er vanskelig dels fordi utdanning her bare er markert ved gradsforskjeller. I lærerutdanningen er det et kontinuum fra lærerskoleeksamen til doktorgrad, ikke kvalitative forskjeller som mellom lege og prest, eller, slik

ksamen som avgangseksamen

sykepleierne i alle fall har fått oss til å tro at det er, mellom sykepleiere og hjelpepleiere. En annen grunn til at medlemskriteriet er vanskelig å forvalte, er at det er knyttet opp til universitetsgrader som organisasjonen ikke styrer inn- delingen av. Mens mange lærere ved universitetet mener den nye mastergraden innebærer en devaluering av hovedfaget, er likevel Norsk Lektorlag nødt til å akseptere mastergraden som god nok kompetanse for medlemskap hvis de overhodet skal få medlemmer i fremtiden. Selv om vi både ser og forstår Lektorlagets ønske om å føre en profesjonspolitikk, er det mye som taler for at organisasjonen vil møte utfordringer her.

– Hvorfor er lektortittelen er blitt "hugget i spekket" av lærerne i 40 år?

– Alle som underviser i grunnskolen og i videregående skole, blir i mediene omtalt som "lærere", og når f.eks. oversikter over lønnsutvikling presenteres, blir gruppen gjerne sammenlignet med folk med 3- eller 4-årig høyskoleutdanning (som f.eks. sykepleiere). Det ser ikke ut til at mange tar til motmæle.

Spørsmålet om lønn er interessant, men vanskelig å svare på. Skal du lønne en lærer, eller en lege for den saks skyld, ut fra den utdanningen han eller hun har eller ut fra den jobben vedkommende gjør? De fleste som forsøker å svare, vil falle ned på et "både og". Men det er klart dette er vanskelig for lektorene, som arbeider side om side med andre lærere. Hvordan skal de dokumentere at

de gjør en bedre jobb? Hvordan skal de vise at de er mer verd? Jeg vet ikke om profesjonskriterier lar seg bruke lenger. Legene har byttet lønn mot arbeidstid. Det er en mulighet for lektorer og lærere, men vil trolig fjerne dem fra den relativt frie profesjonsorienterte stillingen de har.

– Mange vil hevde at "mannen i gata" ikke aner hva en lektor er – og at han ikke vet at det bak katetrene i videregående skole sitter mange som har lengre utdanning enn f.eks. tannlegene. Hva skyldes dette?

– Lektor er vel nå blitt en gammel betegnelse. Da den var ny, overtok den etter tittelen "overlærer". Alle navn har sin tid. Skal du bruke noe som et merkenavn, en merkevare, kreves det store ressurser til vedlikehold og profilering. Og som vi har vært inne på, lektortittelen har blitt "hugget i spekket" av lærerne i over 40 år.

– Mange har inntrykk av at det er vanntette skott mellom for eksempel hjelpepleiere og sykepleiere og mellom ingeniører og sivilingeniører når det gjelder status, identitet og lønn. Disse yrkesgruppene har øyensynlig greid å profilere seg. Med lektorene er det annerledes. Hva er det de har gjort feil?

– Ja, sykepleierne har et stykke på vei lyktes med å holde hjelpepleierne ute av sykehusene. Men innenfor kommunale pleietjenester har de måttet gi tapt. Det spørres også hvor lenge de klarer å holde den skansen. Presser de lønnen opp, vil jeg gjette på at den nye ledelsen i helse-

foretakene og arbeidsgiverforeningen NAVO vil legge kraftig press på Sykepleierforbundet for å få inn billigere arbeidskraft i sykehusene. Kanskje må sykepleierne slippe hjelpepleiere til i bytte for høyere lønn. Når det gjelder sivilingeniørene tror jeg ikke de fører noen effektiv profesjonspolitikk. Jeg tror de utelukkende bruker markedet og aksepterer en helt individuell lønnspolitikk. Det kan lærerne også gjøre, men de tør ikke. Det er heller ikke sikkert det hadde virket så godt.

– Den nye gradsstrukturen vil bety kortere studietid for lektorene. Hva vil denne utviklingen kunne føre til?

– Jeg registrerer at hele universitetssystemet gjennom mange år har vært i en endringsprosess som vil resultere i at doktorgrad etter noen år vil bli den nye graden for høytutdannede. Den vil erstatte embetseksamen som høyeste "avgangseksamen" og vil bli inngangsport til forskning, ikke et resultat av et lengre forskerliv. Doktorgrad vil trolig også bli standard ved ansettelse i mange høyere stillinger i Staten. I dag finner vi f.eks. folk uten universitetsgrad i konsulentstillinger i departementene. Nye grupper erobrer stillinger som før var forbeholdt folk med høyere universitetsutdanning. På toppen dukker imidlertid direktørstillinger opp for de høyt utdannede. Det er den samme tilpasning som har funnet sted i skoleverket, og som vi også finner i andre sektorer.

Fra Åsmund Arup Seips bok:

"Ut av det 19. århundres embetsmannsstat sprang fire-fem grupper med universitetsutdannelse og embetseksamen. Det var teologer, jurister, medisinere, filologer og realister. Medisinerne og juristenes historie er kanskje oftest trukket frem i lyset. Ikke alle kjenner filologenes og realistenes historie like godt. Det finnes et stort litteraturlitfang om lærere. Men dette er gjerne litteratur om folkeskolelærere. I dette bildet har en høyere skolen hatt lett for å forsvinne. Slik er det også med lektorenes historie. De er i skolehistorien ofte blitt skjøvet til side.

Lektorene organiserte seg i 1892. Ett av de målene Filologenes og Realistenes Landsforening satte seg, var å sikre medlemmenes enerett til å undervise i den høyere skolen. I 1905 kom loven som formelt gav dem enerett. I dag, nes-

ten hundre år senere, er lærerne i den videregående skolen en sammensatt yrkesgruppe. Lektorer, adjunker, lærere og faglærere arbeider side ved side. Ikke i noen fag har de universitetsutdannede lektorene enerett til å undervise.

De som har studert lærere med lærerskolebakgrunn, viser til den positive holdningen disse lærerne hadde til skolereformene. For folkeskolelærerne var skoleutbyggingen en drivkraft i deres 'profesjonsbygging'. Skolereformene hadde sikret disse lærerne en utvidelse av skoletiden, ansvar for flere skoleår, en bedre lærerutdannelse og større innflytelse over sin arbeidssituasjon. For en stor del vant de disse godene på lektorenes bekostning.

Vi har å gjøre med to yrkesgrupper som søkte sine mål realisert: den ene i allian-

se med Arbeiderpartiet, den andre i opposisjon. Folkeskolelærerne styrket sin posisjon, og fikk etter hvert utvidet sin kompetanse og sitt kompetanseområde. Lektorene ble skjøvet til siden. Som gruppe stod de ribbet igjen, gestaltet i en lønnsklasse.

Lektorene ble forbundet med det gamle klasse- og statussamfunnet. Det ønsket arbeiderbevegelsen å fri seg fra. Gjennom å undergrave lektorene som selvstendig yrkesgruppe, gjorde Arbeiderpartiet på skolens område slutt på de siste rester av det 19. århundres embetsmannsstat."

Åsmund Arup Seip i boken "Lektorene: Profesjon, organisasjon og politikk 1890 – 1980".

Historisk skolereform?

Statsråd Kristin Clemet sa at stortingsmeldingen "Kultur for læring" innbærer en historisk skolereform da meldingen ble presentert på en pressekonferanse i Regjeringsbygget den 31.mars. Presentasjonen falt stort sett i god jord blant de frammøtte. De mest kontroversielle forslagene fra Søggen-utvalget er fjernet, for eksempel forslaget om å ta bort kravet om generell studiekompetanse. Meldingen inneholder et knippe av forslag som synes å kunne få allmenn politisk tilslutning. De eneste som var klart misfornøyde, var representantene fra Noregs Mållag. "Sidemålsseksamen er ikke en del av skaperverket", sa Kristin Clemet, som vil gjøre sidemålet til trekkfag etter 97 år. Så gjenstår å se om denne stortingsmeldingen blir viktigst i skolehistorien eller språkhistorien!

Fra pressekonferansen 31. mars: F.v.: Informasjonssjef Egil Knudsen, statsråd Kristin Clemet, statssekretær Helge Ole Bergesen. Foto: P.T.L.

Kvinnearbeid på 1700-tallet

Av Elin Kolstad Olsen

Denne artikkelen er tilrettelagt for elever i videregående skole. Elin Kolstad Hansen har historie hovedfag og har skrevet hovedoppgave om kvinners levevilkår på 1700-tallet.

Elin Kolstad Olsen. Foto: P.T.L.

I dagens Norge er vi vant til at både menn og kvinner ute i arbeid. Det er nesten en selvfølge at også familiemødre har inntektsgivende arbeid, bortsett fra i noen måneder når barna er små. Familieøkonomien krever i mange tilfeller at begge parter er i full jobb, men dette handler ikke bare om økonomi. De fleste kvinner føler også et behov for å utføre arbeid utenfor hjemmet. Vi vet alle sammen at det ikke alltid har vært slik. Det er faktisk ikke så fryktelig lenge siden det var helt vanlig at kvinner ble værende hjemme etter at de fikk barn. Men i denne artikkelen skal vi gå helt tilbake til

1700-tallet, altså før den industrielle revolusjon. Hva slags arbeid utførte kvinner egentlig den gangen?

1700-tallets hushold

På 1700-tallet hadde man det som kalles "familieøkonomi". Husstanden kan ses på som en bedrift ledet av et gift par. Innenfor husholdet utfylte mann og kvinne hverandre i arbeidet med å holde hjulene i gang. Ektemannen var forpliktet til å tjene penger til familien, mens kona styrte husholdningen hjemme. Det arbeidet kvinnene gjorde, kan imidlertid ikke sammenlignes med dagens moderne husarbeid. I dag avgrenses arbeidsbegrepet til bare å gjelde inntektsgivende arbeid, men i det førindustrielle samfunnet var det ikke så store forskjeller mellom produksjon for salg og bytte og produksjon for eget forbruk. Kvinnene bakte brød og brygget øl, og klær ble reparert og omsydd. Mye av dette arbeidet erstattet altså tjenester som i dag blir kjøpt på et marked. Kvinnens bidrag til familieøkonomien kunne være like viktig som det inntektsgivende arbeidet mannen gjorde. Kildene viser imidlertid at også kvinner kunne ha inntektsgivende arbeid, enda loven slett ikke la til rette for dette.

Kvinner var umyndige

På 1700-tallet ble kvinner regnet for umyndige. Denne bestemmelsen gjaldt for ugifte kvinner fram til 1963 og for gifte kvinner til 1888. Dette innebar at kvinner ikke kunne stilles økonomisk ansvarlige. Når det gjaldt ugifte og gifte kvinner, var det etter loven deres far eller mann som hadde det økonomiske ansvaret for dem. I Christian IVs Norske Lov fra 1687 står det at om en gift kvinne inngikk en kontrakt uten sin manns samtykke, behøvde ikke denne betales av mannen hennes. Kvinner kunne altså slippe unna gjeldskrav. På denne tiden var det veldig vanlig å handle på krita. Man skulle dermed tro at det var svært risikabelt å handle med en kvinne.

For å kunne drive handel og håndverk i en by måtte man være borger i denne byen. For å bli borger måtte man avlegge en ed for borgermesteren og betale en avgift. På grunn av sin umyndighetsstatus ble kvinnene utestengt fra å ta borgerskap på egen hånd, men de kunne overta sin manns borgerskap etter hans død. Som enker fikk kvinnene en myndighetsstatus tilnærmet lik mennenes, og oppnådde dermed en ganske selvstendig rolle. Kildene viser imidlertid at også mange ugifte og gifte kvinner var aktive i

håndverk og handel. At de ifølge loven var umyndige, behøvde ikke å være et hinder for økonomisk virksomhet. Bestemmelsene i loven ble ikke alltid fulgt.

Vi skal nå se mer kontret på hva slags arbeid kvinner kunne utføre. Jeg har undersøkt hvordan forholdene var i festningsbyen Fredrikstad.

Tjenestepiken

Tjenestepikeyrket har vært det vanligste kvinneyrket til opp i forrige århundre. De fleste var ugifte kvinner, men i noen tilfeller kunne også enker ta seg arbeid som tjenestepiker eller husholderske. Tjenestetiden kunne ses på som en utdanning i hvordan man skulle klare seg i livet. De fleste kvinner var i tjeneste fra konfirmasjonen til de giftet seg. De jobbet for kost og losji og litt lønn. Noen fikk ikke pengelønn i det hele tatt, men kun lønn i naturalia. Det kunne for eksempel være ull og lin til tekstilutstyr som skulle brukes i et fremtidig hjem.

I Fredrikstad var hele 75 % av de ugifte kvinnene tjenestepiker i år 1700. Det tyder på at behovet for tjenestepiker i byen ga arbeid til de fleste ugifte kvinnene i Fredrikstad. Dette var jo en festningsby, og de mange offiserene ga trolig et økt behov for tjenestepiker i byen. Tjenestepikene var som nevnt umyndige, og husbonden og husfrua hadde rett til å refse dem slik de gjorde med sine egne barn. Refselsen kunne innebære kroppsstraff med kjepp eller kvist. Det var derfor viktig for tjenestepikene å ha et godt forhold til sin arbeidsgiver.

Den gifte kvinnen

Når en kvinne giftet seg, sluttet hun i arbeidet som tjenestepike. Nå var hun husfrue og overhode for sitt eget hushold. Felles for alle gifte kvinner uansett sosial status var derfor forpliktelse som matmor. Deres ansvar var at alle fikk mat, at hus og klær ble holdt i orden og at barna fikk tilsyn. I tillegg hjalp hun mannen i hans arbeid om det var mulig. Vet vi hva slags næringer den mannlige delen av befolkningen hadde, kan vi altså si litt om hva slags arbeid konene

deres gjorde. Kjøpmennenes koner kunne selge varer over disk, mens håndverkernes kone kunne hjelpe til i verkstedet og så selge de ferdige produktene. Slakterens kone solgte slakt, bakerens kone solgte brød og garverens kone solgte lær. Var mannen fisker, var det kanskje kona som solgte fisken på torget i byen?

Noen kvinner hadde også ansvaret for en egen næring, men så lenge hun var gift, var det mannen hennes som sto ansvarlig for henne. Kildene fra Fredrikstad forteller om en kvinne ved navn Karen Eriksdatter som drev skjenkestue sammen med tjenestepiken sin, Pernille. En dag var det slåsskamp i skjenkestua. Saken havnet i retten, og Karen måtte vitne. Hun kunne fortelle hvordan to soldater hadde slåss, mens de andre hadde stått rundt og heiet. Selv hadde hun prøvd å gå i mellom de to, men en av dem som så på, hadde slengt henne ned på gulvet og sagt: "la dem slåss, en av dem skal bli mester". Karens mann var smed, og han var ikke til stede da dette skjedde. Mye tyder på at det var Karen som hadde det daglige ansvaret for driften av skjenkestua. Hit kom det hver dag både soldater og sivile for å drikke øl og brennevin. Det kunne være tøft når mannfolkene begynte å "egle", men det er også tydelig at Karen Eriksdatter var et tøft kvinnfolk.

I en sak som kom opp på bytinget i 1729, får vi vite at en gift kvinne ved navn Christense Nilsdatter drev med slag av kjøtt. Hun hadde penger utestående hos en kvinne i byen for kjøtt hun hadde solgt, og sendte noen for å purre. Da dette ikke førte frem, prøvde hun selv å ta opp saken med kvinnens mann, men fremdeles fikk hun ikke pengene. Saken havnet til slutt i retten, og mannen måtte betale Christense gjelda på sin kones vegne. Under rettssaken ble det ikke argumentert med at gjelda måtte slettes fordi kvinner var umyndige. Vi hører heller ikke om at Christenses mann hadde noe med salget av kjøtt å gjøre. Dette var noe Christense drev med alene.

Hvordan gikk det så med kvinnene når de ble enker?

Enka

Når en kvinne ble enke, kunne hun fortsette sin manns virksomhet om han hadde drevet borgerlig næring som handel og håndverk. Håndverkerenker måtte imidlertid ha en svenn til å hjelpe seg med selve håndverket. Om de satt igjen med et verksted eller en forretning, skulle man tro de ville være populære på ekteskapsmarkedet og fort bli gift igjen, selv om de var godt oppe i åra. De kunne jo gi en mann muligheten til å overta en allerede etablert virksomhet.

Det er vanskelig å si hvor mange av enkene i Fredrikstad som ble gift igjen og drev sin manns virksomhet videre. Av de som ikke giftet seg igjen med en gang, var det imidlertid en færreste som drev egen næring. Et skattemanntall fra 1743 viser at hele 12 av 23 enker var fattige og ikke betalte skatt i det hele tatt. Noen av enkene levde av pensjon eller oppsparte midler, mens to drev en eller annen form for husnæring. Det fortelles også at to av enkene drev øltapping, altså hadde de et lite skjenkested. Den eneste kvinnen som drev eget håndverk, het Oloug Heieren, og hun bakte brød. At så mange av enkene omtales som fattige, viser at det var vanskelig å drive et hushold alene. Kildene viser at det bodde færre enker i Fredrikstad enn i for eksempel Christiania. Kanskje valgte mange enker å flytte for å finne arbeid et annet sted? At så få av dem hadde et yrke, tyder på at de kan ha hatt gode grunner til å flytte til byen. De kvinnene som ikke klarte å tjene til livets opphold selv, kunne få litt hjelp av fattigkassa. Det var imidlertid bare de aller fattigste som fikk hjelp, og det de fikk, var for lite til å klare seg på. De var avhengige av en inntektskilde ved siden av.

Når en kvinne ble gift, gikk hun ofte fra å være tjenestepike til å få ansvaret for sitt eget hushold. Selv om hennes hovedoppgave var å styre dette husholdet, finne det mange eksempler på at gifte kvinner også hadde inntektsgivende arbeid, på tross av sin umyndighetsstatus. Det var også vanlig at hun hjalp mannen sin i hans arbeid, om det var mulig. Når en kvinne ble enke, fikk hun en myndighetsstatus tilnærmet lik menns, og det var vanlig at enker drev

både handel og håndverk. I Fredrikstad kan det imidlertid se ut som om det var vanskelig for enkene å skaffe seg arbeid. Uansett var det enklere å være to om å drive et hushold, og for de fleste, både enker og enkemenn, var det et ønske å gifte seg igjen så snart som mulig. Husstanden var den økonomiske enheten som samfunnet bygget på, og et ektepar var avhengig av hverandre for å kunne drive husholdet på best mulig måte.

ARBEIDSOPPGAVER

1. Nevn noen av forskjellene mellom dagens hushold og 1700-tallets hushold.
2. Hva er problemet med å bruke lovverk, for eksempel Christian Vis norske lov fra 1687, som kilde?
3. Hvilke konsekvenser fikk det for kvinnene at de var umyndige?
4. Hva slags arbeid var vanligst for ugifte kvinner?
5. Fredrikstad var en festningsby på 1700-tallet. Hva slags inntektsgivende arbeid kunne kvinner ha her?
6. Hvilke muligheter hadde enker til å klare seg økonomisk?
7. Videre arbeid: Hvilken betydning fikk den industrielle revolusjon for husholdet og kvinners arbeid?

KILDER

Elin Kolstad Olsen: Kvinnelivet i en festningsby, Fredrikstad 1700-1750, hovedfagsoppgave i historie, Oslo 1998.

Av kildene brukt i dette utdraget bør nevnes:

Bull Ida: Enkers levebrød i et førindustrielt bysamfunn, i Historisk tidsskrift, 3/1986.

Sogner Sølvi: Far sjøl i stua og familien hans, Universitetsforlaget 1990.

Sogner Sølvi og Sandvik Hilde: Ulik i lov og lære; lik i virke og verd?, i Historisk tidsskrift 1989 (bind 68).

Tilly and Scott: Women, work and family, New York 1978.

LES NORSK LEKTORLAGS NETTAVIS!

Les Norsk Lektorlags
nettavis for fag,
skole og utdanning!

Redaktør: Fred Olav Slutaas.

Adresse: www.norsklektorlag.no.

LEKTORFORSIKRINGEN

SENTER FOR FORSIKRING OG FINANSIELLE TJENESTER FOR MEDLEMMER AV NORSK LEKTORLAG

– en del av

Medlems
Rådgiveren

www.medlemsradgiveren.no

Innboforsikring med kaskodekning til medlemspris

	Forsikringssum:	
	750 000	1 500 000
Oslo:	kr 1 136	kr 1 794
andre store byer:	kr 975	kr 1 488
landet for øvrig:	kr 765	kr 1 220

Markedets beste tilbud?

Som medlem av Norsk Lektorlag får du også meget gode tilbud på:

- Villaforsikring
- Hytteforsikring
- Reiseforsikring
- Bilforsikring
- Ulykkesforsikring
- Studentforsikring

Test oss, så vet du mer...

Ring **815 55 204**

eller besøk din forenings hjemmeside og klikk deg inn på MedlemsRådgiveren for bank- og forsikringstilbud fra DnB NOR-konsernet

Lektorforsikringen formidles av Vital Skade AS

tema

Samlaget – størst på norsk

Allmennfag Norsk for AØ, ID og MD

Tema er no komplett for alle tre åra. For kvart år har det kome til nye brukarar som fortel om eit verk med oversikt, struktur og eit moderne fagsyn.

For eleven:

- Lærebok med tekstsamling for kvart årstrinn
- Ressurs- og oppgåvebok for kvart årstrinn

For læraren:

- Ein perm med fagleg-pedagogisk bakgrunnsstoff.
- Eit CD-sett med tekstar frå tekstsamlinga og utvald musikk.

Forfattarar:

- Benthe Kolberg Jansson • Kristian E. Kristoffersen • Jannik Krogh • Per Arne Michelsen • Jan K. Hognestad • Arne Aronsen

Signatur

Yrkesfag – Påbygging – Vaksenopplæring

Det mest komplette og mest brukte norskverket for yrkesfag. Signatur 3 er det einaste i sitt slag.

Signatur 1 og 2 for:

- Grunnkurset og VK 1

Signatur 3 for:

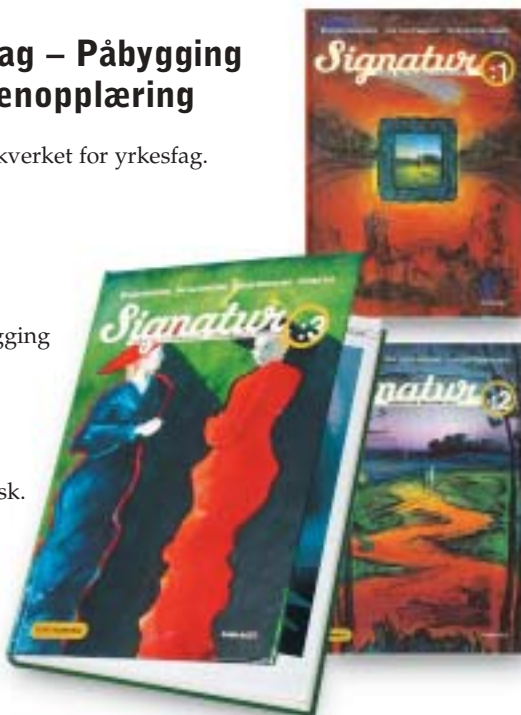
- 10-timarskurset – allmennfagleg påbygging
- Medium- og kommunikasjonsfag
- Vaksenopplæring
- Teknisk fagskole
- Forkurs ingeniør

Alle elevbøker finst på bokmål og nynorsk.

Forfattarar:

- Øyvind Andresen • Åse Lill Kimestad
- Sigrun Wergeland • Eyvind Aas

Besøk nettsida – tips og undervisningsopplegg: www.samlaget.no/signatur
Send oss gjerne di meining om sida eller verket. Ris og ros. Noko du saknar?

KONTAKT OSS!
www.samlaget.no

Skolebokinformasjonen – Det Norske Samlaget
Tlf 22 70 78 00 Faks 22 68 75 02 E-post: skolebokinfo@samlaget.no

Thor Soltvedt: Fotballfrelst suksessforfatter fra Bergen

Per Soltvedt. Sol over Ulrikken og Soltvedts forfatterskap. Foto: P.T.L.

Per Thorvald Larsen
lektorbladet@norskuleforlag.no

- Det var en elev som oppfordret meg til å bli forfatter, forteller Bergens-forfatteren Thor Soltvedt til Lektorbladet over en kopp kaffe i urbergenske omgivelser i Wessel-stuen ved Torgalmeningen. Det er ikke hver dag man treffer medlemmer av NLL som ved siden av aktiv læring i klasserommet har etablert seg som bestselgende forfatter.

- Det var midt på 90-tallet at en elev på skolen min, Bergen Yrkesskole, syntes jeg burde skrive en morsom tekst om en yrkesskoleklasse. Jeg begynte på en novelle, men teksten vokste til "Historien om Glenn Anton" (1997), som nærmest er blitt pliktlesing på grunnkurs i yrkesfag over store deler av landet, men spesielt på Vestlandet. Boka er gjennom flere opplag trykt i over 10 000 eksemplarer. Jeg fikk kulturdepartementets debutantpris for 1997, og boka florerer som klasssett.

- Skriver du om dine egne elever?

- Jeg har brukt min egen skole som scene og har diktet inn en fiktiv klasse i miljøet. Boka handler om Glenn Anton som sitter i fengsel og har fått 15 måneder ubetinget fengsel for noe han har gjort på yrkesskolen. Leseren venter med spenning på hva han har gjort – det blir en slags omvendt kriminalroman.

- Men Glenn Anton er da ikke noe forbilde for elevene?

- Kanskje nettopp derfor blir boka om ham en klassiker. Han er en sammensatt karakter med brist i personligheten, noe også leserne skjønner. Men de blir engasjert i ham. Mange lærere bruker boka for å få lesesvake elever i gang med litteraturlæring.

- Får du respons fra leserne?

- Nesten hver uke får jeg forespørsel om forfatterbesøk i klasserommet. Elevene vil vite mer om Glenn Anton. Og det tror de jeg kan fortelle dem om.

- Hvor kan de ellers få vite mer om Glenn Anton?

- Boka har to oppfølgere, Glenn Anton og Tassen og Tatovørene. Det er altså en trilogi.

- Skriver du bare for ungdom?

- Den første voksenromanen min, "Taxi", kom i 2002. Dette er en spenningsroman som også blir lest mye som klasssett.

- Du er altså bitt av skrivebasillen?

- Ja, man kan vel si det slik, fordi leserne setter pris på det jeg skriver. Tekstsamlingen "Tretti linjer hver dag" er oversatt til engelsk, og diktsamlingen "Flammen på stadion" slo godt an.

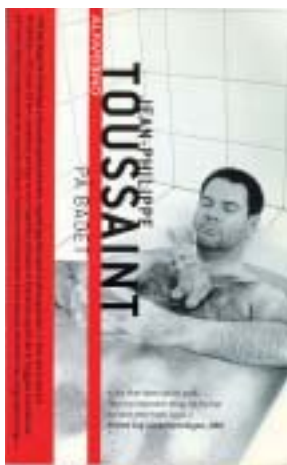
- Jeg er helt fotballfrelst og spilte for Brann i min ungdom, sier 48-åringen Thor Soltvedt, som fortsatt underviser Bergens-elevne på Årstad videregående skole.

- Forfatteren stikker voksenromanen "Taxi" i lomma på Lektorbladets redaktør på vei ut i Bergensregnet, og redaktøren kom sent i seng den dagen – så spennende var boka. Anbefales!

Jean-Philippe Toussaint På badet

Oversatt av Tom
Lotherington
Aschehoug

Naiv. Dyster

"Da jeg begynte å tilbringe ettermiddagene på badet, regnet jeg ikke med å slå meg til der; nei, jeg fordrev noen gode stunder i badekaret, lå og meditererte, av og til fullt påkledd, stundom naken". Dette er åpningsreplikken til den "27, snart 29 år" gamle hovedpersonen i På badet. Denne lille flisa av en roman ble skrevet av franskmannen Jean-Philippe Toussaint i 1985 (på norsk i 1987), men til tross for det spinkle formatet er boka betydningsfull, og den er med på å markere et stilskifte i litteraturen. I norsk sammenheng er det først og fremst Erlend Loe som har latt seg inspirere av Toussaint. I forbindelse med Loes egen romansuksess har han uttalt at han står i gjeld til Toussaint; "jeg hermer etter ham", sa han i Leseforeningen på NRK.

Toussaint skriver i en stil som i løpet av 1990-tallet fikk betegnelsen nynaivisme. Stilen var blant annet en reaksjon på til dels kompliserte, postmodernistiske teorier som nedfelte seg i metaromaner og andre eksperimenter det foregående tiåret. Denne anti-avanserte stilen rommer likevel dyptgående refleksjon over tilværelsen og stiller eksistensielle grunnspørsmål. I På badet reises filosofiske problemstillinger over blant annet tid og tidsfordriv, over ubevegelighet kontra bevegelighet.

Erlend Loes Naiv. Super fra 1996 blir gjerne oppfattet som en enkel og mor-

som roman. Men til tross for den gjennomgående humoren er det heller ikke her vanskelig å få øye på alvor. Hovedpersonen møter veggen, og forsøker å reise en ny tilværelse basert på en slags renskning og bortskrelling av unødvendige rekvisitter og kompliserende faktorer i livet. Loe ga Brio bankerebrett en ny mening, og det var mange som omfavnet nettopp det enkle og ukompliserte.

I likhet med hovedpersonen i Naiv. Super blir vi også i På badet presentert for en mann som har møtt veggen, som har behov for å skrelle vekk alt overflødig i livet for, om mulig, å konsentrere seg. Øvelsene hans på badet og etter hvert andre steder bærer preg av tilbaketrukkethet og meditasjon. Men grunntonen i På badet er dystre enn hos Loe. Skriften er mer urovekkende, og rommer en dypere refleksjon. Over hva? Vi må grave i underteksten. Rytmen er langsom, språket enkelt og handlingen overforenklet. Likevel skriver forfatteren på to plan. Hovedpersonens valg av å stenge seg inne på badet er motivert ut i fra et ønske om å stenge en bråkete og kaotisk virkelighet ute.

Samfunnsprotest

"En stille samfunnsprotest" har litteraturviter Trond Haugen kalt mye av 1990-tallets litteratur i Norge, og han siktet blant annet til Naiv. Super. I så fall

kan vi se Toussaint som en viktig forløper for denne protesten, en protest som etter min oppfatning ligger i selve virkelighetsforståelsen. Den desillusjonerte mannen i På badet forsøker å gripe det som måtte ligge bakenfor "det normale liv", bakenfor hverdagens strabaser, for å fylle et eksistensielt tomrom. I søkingen etter konsentrasjon blir han handlingslammet. De refleksjoner han gjør seg er avanserte nok, men ordene han bruker for å beskrive dem er langt fra store. Tvert imot er det det ekstremt konkrete som vekker ham: Hans eget speilbilde, et pilespill - som bankebrettet hos Loe.

Lede

Desillusjon og lede som litterære fenomener er ikke ukjent. Vi kan trekke linjer tilbake til Baudelaires "spleen" på 1800-tallet, til Obstfelder og de senere

modernisters fremmedfølelse og opp til vår tids postmodernistiske meningstomhet. Det nye ved Toussaint ligger i selve språket, i hvordan han makter å lade den hyperkonkrete situasjonsbeskrivelsen med ironi og dybderefleksjon. Innføringen av enkle rekvisitter, som pilespillet, er ikke tilfeldig. Vi tvinges til å tolke budskap inn i det. Det er 20 år siden På badet kom ut. Steinen Toussaint kastet, har ikke sluttet å gi ringvirkninger. Til tross for den påståtte "gjeninnføringen" av de store ord i dagens litteratur, som Gud og Historie, byr dette enkle hos Toussaint på vel så mange tankeutfordringer for leseren, ja, hvis ikke flere.

"Neste dag kom jeg ut av badet". Slik slutter romanen, men fortellingen slutter neppe der.

Jean-Philippe Toussaint på norsk:

På badet, 1987

Fotoapparatet, 1990

TV-apparatet, 1998

Hva har skjedd med medlemsfordelene dine?

Av markedssjef Hilde Christensen DnB

Hilde Christensen. Foto: DnB

Siden desember 2002 har Norges Bank satt ned renten ti ganger. Den såkalte styringsrenten er redusert fra syv prosent til 1,75 prosent etter sentralbankens rentemøte 11. mars 2004.

Når DnB NOR beslutter en differensiert reduksjon av rentesatser i forhold til Norges Banks beslutning, er det naturlig å stille spørsmålet; Hva skjer med medlemsfordelene som ligger i foreningens avtale?

Oppsummerer vi endringene i perioden, ser vi at for eksempel at DnB har gått ned tilnærmet likt Norges Bank.

DnB har redusert beste utlånsrente med 5,21 % effektivt siden juli 2002, mens Norges Bank har redusert sin rente med 5,25 % i samme periode.

Når det gjelder innskuddsrenter, har den differensierte reduksjonen av rentesatser resultert i at for eksempel de laveste innskuddene kun er gått ned med under halvparten av rentereduksjonen i Norges Bank.

Oppsummert kan vi si det slik:

- Akademikernes medlemsfordeler er blitt opprettholdt i et stadig synkende rentenivå.
- Det innebærer at verdien av medlemsfordelen på den gunstigste boliglånsrenten, i forhold til standardrenten, er mer enn fordoblet.
- Fortsatt tilbys du en svært konkurransedyktig lånerente, lavere rente gis p.t. gjennom Den norske Bank med 2,75 % nom. (Postbanken 2,90 %).

Robert W. Kvalvaag:

Det guddommelige jeg

Nyreligiøsitet og religiøse strømninger i moderne ungdomskultur.

Hva kan ligge til grunn for de religiøse strømninger som har fått innpass i moderne ungdomskultur? Kvalvaag skisserer i innledningen til bokas andre del et svar. Nærheten mellom generasjonene er blitt svekket i det urbane, industrialiserte samfunnet. Som i filmen "Rotløs ungdom" fra 50-åra kan ungdomsopprøret sees som et opprør mot en farsfigur som har manglende evne til å framstå som en som både har autoritet og empati. "Tematikken knyttet til foreldre som ikke er reelt til stede i unges liv (særlig fraværet av en far), går som en rød tråd gjennom deler av ungdomskulturen."

Så går Kvalvaag til populærkulturen etter andre verdenskrig da en atskilt ungdomskultur oppstod, og han orienterer om hvor den hentet sine religiøse impulser fra. For religiøs var den allerede fra starten. Innflytelsen fra India var sterkt merkbar, især fra 1968. Indiske guruer framstod som veiledere.

Bruk av narkotiske stoffer skulle også være et middel til å se "the meaning of within", den indre mening, i følge Lennon i The Beatles. Lennon var ikke alene. Ecstasy kom inn i 80 åra. I 90 åra koblet gruppa "The Shamaen" narkotika og sjamanisme. Populære Madonna koblet rock, sex og religion, men også hun har etter hvert vendt seg til inderne.

Kvalvaag har gitt boka tittelen: "Det guddommelige jeg." En utmerket tittel på bakgrunn av innflytelsen fra en religion som nettopp ikke forholder seg til et guddommelig du, en gud og far, men lar mennesket lete i seg selv etter noe iboende guddommelig. (Anmelderens bemerkning.)

Selv om den indiske innflytelsen har

vært sterk i populærkulturen, er den selvsagt ikke den eneste. Kvalvaag fører oss gjennom grønsj, house, rave, tekno og rap og skriver om innflytelse fra flere kilder, også okkultisme. Black metal er den eneste musikalske sjanger hvor norske band er dominerende på den internasjonale scenen, skriver forfatteren. Unntaksvis kan vi blant populære band finne noen med kristen bakgrunn, men da gjerne uten altfor skråsikker tro.

I følge den kanadiske forfatteren Douglas Coupland, som gav ut boka Generation X i 1991, er nemlig ungdomsgenerasjonen tidlig på 90-tallet den første generasjon som har vokst opp i et gjennomsekularisert samfunn. Slik beskriver han dem: "...barn av en kultur kjennetegnet av høyt tempo og raske løsninger, og de var primært på jakt etter sterke opplevelser og et behagelig liv. Likevel ble de ikke tilfredse, men frustrerte og ensomme."

Populære bøker tar også Kvalvaag for seg. Her er det påfallende at Kvalvaag finner Bibelen som en sterk inspirasjonskilde til både Tolkiens Ringenes Herre og Rowlings Harry Potter-bøker, til tross for "magiske elementer".

Er populærkulturen virkelig det som påvirker ungdom mest i år 2004? For å finne svar vender Kvalvaag seg til religionsforskere. Ja, sier Paul Otto Brunstad, nei sier Geir Winje og Rune Øystese. Hjemmet er fortsatt den viktigste påvirkningsfaktor. Tendensen til uforpliktet religionsblander (synkretisme) er i alle fall tydelig.

Boka er primært skrevet for allmennlærerstudenter. I første del gir forfatteren oss en meget klar og lettfattelig innføring i nyreligiøsitet i dag. Han vektleg-

ger samtidsperspektivet, selv om han også kommer inn på historien. I et kapittel redegjør han for okkultisme og satanisme, fenomener som har eksistert parallelt med det vi kaller nyreligiøsitet, men som i utgangspunktet er mye eldre. Kapitlet om nyreligiøse fortolkninger av Jesus er også svært opplysende for dem som møter Kristus i nyreligiøs litteratur.

Ikke bare lærerstudenter og folk som arbeider med ungdom, vil bli klokere av å lese denne boka. Det handler om vokstengenerasjonens nære fortid, den generasjon som påvirker som foreldre. Et lite forbehold: Jeg som leser ble litt forvirret da den tilsynelatende kronologiske framstillingen i starten av del to ble av brutt av nye tilbakeblikk.

Etter å ha lest denne boka vet vi litt mer om eleven, hvor ubevisst han plukker religiøse elementer på det store religiøse marked. Forestillingen om "Det meningssøkende mennesket" som læreplanen så fromt kaller ham, er nok et ønskebilde. "En sann pedagogisk strategi må ta hensyn til den virkelighet elevene befinner seg i, og ikke den han eller hun burde befunnet seg i", skriver Paul Otto Brunstad. Så sant. Det blir til hjelp å lese denne korte, lettfattelige boka. Hermed er "Det guddommelige jeg" anbefalt, ikke minst for lærere og lektorer.

Anmeldt av Åse Mostad

Aprilsnarr?

Helge Bugge Eriksen er 1. nestleder i Norsk Lektorlag. Foto: P.T.L.

"Læringscenteret snur: Aldri mer helhetlig kompetanse" var overskriften på Lektorlagets nettsted 1. april. Innholdet i meldingen var strengt tatt utenkelig, men etter som vi de siste ti år har opplevd så mye i norsk skole som burde være utenkelig, ble den i grunnen tenkelig likevel.

Vi har f. eks. opplevd at forskningsresultater hentet fra grunnskolen og yrkesfaglig studieretning (SINTEF-rapporten), og som gjelder organisasjonsformer, brukes som om de har samme gyldighet for læringsutbytte i allmennfaglig studieretning. Det er et stort problem for skolen at mange som styrer og steller i skolen, mangler forståelse for hvor ulike de læringsmessige forutsetningene er på ulike trinn og i ulike skoleslag. Den ideologisk riktige enhetsskolen ble brakt et langt skritt videre av Gudmund Hernes fra midten

av 90-tallet. Samtidig redigerte han sitatsamlingen "Hvorfor alt går galt", hvor vi finner Petronius' lov: "Reorganisering er en fantastisk metode for å skape en illusjon om framskritt og samtidig frembringe ineffektivitet og demoralisering". Hernes visste hva han holdt på med! Den prosessen som startet på midten av 90-tallet, umyndiggjorde lærerne i skolens daglige drift og skapte et demokratisk (husker noen ordet?) underskudd som lærerorganisasjonene aldri klarte fylle.

Da Norsk Lektorlag ble stiftet, var frustrasjonen sterkt økende i en skole hvor faglig læring raskt tapte for prosjektmakeri, "helhetlig kompetanse", mangel på konsentrasjon og nøyaktighet, støy og nedbygging av eksamen. Vi får si med "Hallo i uken": "Tilfeldig? Neppel!"

På slutten av 90-tallet kunne en knapt ta ordet lektor i sin munn før det kom en hånlige kommentar. Fagforeningsarbeid handlet om kjøttvekt; jo flere medlemmer, jo bedre fagforening, fikk vi høre om og om igjen. Hvis dette hadde gyldighet, ville Norsk Lektorlag være en overflødig forening. Men nettopp i disse dager ser vi at dette ikke stemmer.

Norsk Lektorlag har i løpet av få år bygget seg en viktig posisjon i det skolepolitiske landskapet. Det er omsider blitt debatt om innholdet i norsk skole, en debatt som lektorene har satt sitt preg på. Ikke minst har Lektorlagets leder

gitt retning til den skolepolitiske utvikling. Vi har gitt profesjonell støtte til politikere som deler våre synspunkter og gjort det lettere for dem å fremme sine mål. Vi er stadig oftere i samtale med politikere i Departement og Storting.

Det er i dag "normalt" å delta på skolepolitiske konferanser hvor ordet 'fag' ikke blir nevnt. For NLL er det en sentral oppgave å påpeke at skolens sentrale oppgave er av faglig art; mislykkes skolen faglig, mislykkes den som skole. Så hender det også at vi lykkes – som da eksamensrundskrivet ble trukket tilbake. Og ikke sjelden blåser vinden vår vei - som når Kristin Clemet forslår å beholde kravet om generell studiekompetanse.

Store utfordringer ligger foran oss og gjør NLLs eksistens nødvendig: Vi må kjempe en kamp på lengre sikt for å bevare lektortittelen, og vi må skaffe lektorene en lønnspolitisk plassering som stopper den mindrelønnsutviklingen som vi har opplevd gjennom flere ti-år. For å klare dette trenger vi vår hovedorganisasjon, Akademikerne. Videre må vi utvikle en lesepliktmodell som er så oversiktlig og god at KS ser at skolen som lærested blir ødelagt om vi erstatter lesepliktsystemet med samvær og lærerfrie timer.

Helge Bugge Eriksen

Truls Sevje og Henning Wold – tidligere ledere av Norsk Lektorlag jubilerer med 110 år!

På det nymøblerte kontoret til lektorlagsleder Gro Elisabeth Paulsen møter vi de to tidligere lederne i Norsk Lektorlag Truls Sevje og Henning Wold til en prat i den blå sofaen. Truls Sevje ledet Norsk Lektorlag fra stiftelsesmøtet i november 1997 fram til landsmøtet i 2000, Henning Wold var leder fra 2000 til 2003. Sevje fylte 60 år den 8. mars og Wold ble 50 år den 24. april, så til sammen var det intervjuobjekter på 110 år.

DUGNADSTIDEN VERDT SLITET

Vi spør Truls Sevje om hvordan han ser tilbake på sine år som den første lederen i Norsk Lektorlag.

- Jeg tenker på disse årene med glede. Som et resultat av at vi startet Norsk Lektorlag, ble det et oppsving også i norsk skoledebatt. Det var moro å arbeide sammen med så mange ildsjeler!

- Var det slitsomme år?

- NLL hadde kontoret sitt i Ås, og jeg bor i Langesund. Når jeg hadde kontordag i Ås på lørdag, måtte jeg stå opp klokka 5 for å være på kontoret klokka 8. Så det var harde dager i tillegg til full jobb – først det siste året fikk jeg en liten ressurs. Men du verden – denne dugnadstiden var verdt slitet.

- Er det noe som du husker som spesielt positivt i den første pionertida?

- Jeg var glad for at vi så raskt fikk et fullstendig forsikringstilbud på plass,

sågar på enkelte punkter bedre enn Lærerforbundets. Norsk Lektorlag møtte velvilje i det norske samfunnet, både fra forsikringshold og fra advokathold. God juridisk ekspertise førte oss velberget gjennom rettsakene med Lærerforbundet, som ville ta fra oss navnet Norsk Lektorlag.

- Hvordan var responsen på den nye fagforeningen rundt på skolene?

- Vi ble tatt godt imot. På stiftelsesdagen 22. november 1997 hadde vi oppslutning fra 174 lektorer. Jeg synes det er grunn til å framheve fire skoler der vi fikk svært god støtte: Frederik II videregående skole i Fredrikstad, Ås, Nesodden og Kopervik videregående skoler. Dette var pionerskoler.

- Hvor mye betydde Universitetsutdannede Læreres Forening (ULF) for Norsk Lektorlag i den første tida?

- ULF betydde mye fordi det lå et lite apparat klart som kunne brukes for å få et nytt lektorlag på beina. Men det var dannelsen av Akademikerne som var foranledningen til at NLL ble stiftet. Den første lederen i ULF, Else Alvik, gikk aktivt inn i Norsk Lektorlag fra første dag, og hun er med i Sentralstyret i dag. Med fra starten har for øvrig også den aktive rogalendingen Else Wigen Berner vært.

INGEN GRUNN TIL Å VÆRE DEMONSTRASJONSFORENING

- Hva mener synes du om NLL i dag?

- Rent prinsipielt mener jeg at enhver forening skal befri seg fra sin stifter. Basisen i Norsk Lektorlag vil alltid være

kunnskapsformidlingen i skolen. At det skjer revurderinger ut fra det som var starten, vil alltid skje. Det skjer endringer i samfunnet og endringer i det politiske miljøet. Det må alle foreninger følge opp og de må også bidra til at det skjer utvikling.

- Men synes du som lagets første leder at NLL går bra i dag?

- Så absolutt. Norsk Lektorlag opptrer som en fagorganisasjon inne i varmen, og jeg har inntrykk av at den nåværende ledelsen fører en politikk som vekker tillit.

- Har du noen gode råd å gi Norsk Lektorlag på veien videre?

- Det er ingen grunn til å opptre som en demonstrasjonsforening eller nei-forening. Da mister vi fort tillit hos medlemmene. Men vi må selvfølgelig ha våre meninger, sier den første lederen i Norsk Lektorlag, Truls Sevje.

TO HOVEDSAKER DOMINERTE

Henning Wold ledet Norsk Lektorlag fra 2000 til 2003, og han oppsummerer sine 3 år i ledertrøya slik:

- Det første året var det to hovedsaker, navnesaken og arbeidet for å bli opptatt i Akademikerne. Begge sakene fikk en lykkelig slutt. Den viktigste var naturligvis Akademiker-medlemskapet. Det var først den 15. mars 2001 vi startet som ordentlig fagforening da vi ble tatt opp som medlem av Akademikerne. Alt arbeid før dette dreide seg om å få faglig-politiske rettigheter i en hovedorganisasjon. Striden om navnet Norsk Lektorlag gikk helt til topps i rettsvese-

Tidligere ledere i NLL jubilerer. Henning Wold (t.v.) fylte 50 år den 24.04 og Truls Sevje 60 år den 08.03. Foto: P.T.L.

net og endte i Høyesteretts kjæremålsutvalg. Vi vant over Lærerforbundet i alle rettsinstanser på alle punkter.

- Hvordan var medlemsutviklingen i ledertiden din?

- Medlemstilstrømmingen skjøt for alvor fart etter at vi kom inn i Akademikerne. Medlemstallet økte fra 439 til 1070 i min tid som leder. Det gleder meg ogsså sterkt at vi nå får medlem nr. 1300 i nær framtid.

- Hvilke følger fikk medlemskapet i Akademikerne?

- Som medlem av Akademikerne åpnet plutselig dørene seg for oss. Vi var velkomne både i departement, storting og læringssenter. Vi ble invitert inn i varmen på forskjellige arenaer. For Akademikerne ble skolepolitikken et nytt og viktig tema.

SKOLEPAKKE 2 VAR VANSKELIG

- Var det noen vanskelige saker?

- Jeg må nevne Skolepakke 2 høsten 2001. Vi ble presentert for et fait accompli, hvor det var gode grunner til å si nei, men jeg hadde i realiteten ikke noe valg. Denne skolepakken førte til at over 3000 årsverk ble overflødige høsten 2002.

- Hva var det viktigste som skjedde internt i Norsk Lektorlag i din tid som leder?

- Da må jeg nevne flyttingen av sekretariatet fra Ås til Keyzers gate 5 i Oslo våren 2001. Sekretariatet ble bygd ut og profesjonalisert. Kontorarealet vårt har vokst fra 15 til 300m², og det er en ditto mangedobling av budsjettet.

- Hvordan ser du på Norsk Lektorlag i dag?

- Varemerket vårt er kunnskap, kvalitet og faglighet. Lektorene i Norge har fått et reelt alternativ til gigantforeningen Utdanningsforbundet, der lektorgruppen utgjør 4% av medlemmene. At vi eksisterer, er en styrke for demokratiet. Vår eksistens har gjort at Utdanningsforbundet har satt større fokus på sin egen lektorgruppe av frykt for å miste dem til oss.

TANKER OM FREAMTIDEN

Vi spør så de to tidligere lederne om hvilke tanker de gjør seg om fremtiden for Norsk Lektorlag:

- Når den nye mastergraden blir etablert, tror jeg at de nye masterne vil velge Norsk Lektorlag, mener Henning Wold.

- Norsk Lektorlag vil få økende innpass i det skolepolitiske miljøet, skyter Truls Sevje inn. - Vi ser allerede at det som hele tiden har vært vårt krav – økt kvalitet i skolen – er satt opp på den politiske agendaen. Det politiske miljøet er blitt mer lydhørt for de synspunktene NLL forfekter.

- I 2001 ble lektorene spesielt nevnt i Semb-erklæringen.

- Til slutt: Savner dere to lektorlagsledere å være i manesjen?

- Jeg er fortsatt på dypt vann som ivrig sportsdykker. Et engasjement har sin tid, og jeg savner ikke manesjen. Men det er morsomt å følge den positive utviklingen i NLL fra sidelinjen, sier Truls Sevje.

- Det var et svært spennende og utfordrende verv å være leder i Norsk Lektorlag, men det var også slitsomme år, sier Henning Wold. – Et lederverv vil naturlig ha sin avslutning, og det gir nok best resultater for foreningen at nye krefter slipper til.

- Har det vært verdt slitet?

- Definitivt, sier de to i kor. – Men vi har et godt råd til alle som tenker på å starte en ny fagforening: Det er mye mer arbeid enn man tror. Skjærene i sjøen er sjelden synlige, sier dykker Truls Sevje – men man erfarer dem etter hvert!

Lektorbladet gratulerer post festum Truls Sevje med 60. årsdagen 8. mars og Henning Wold med 50-årsdagen den 24. april.

I anledning jubileene ble det den 14.april avduket to portretter av de to tidligere lederne i Norsk Lektorlags kantine i Keyzers gate 5.

Olav A. Abrahamsen, Ståle Dyrvik, May-Brith Ohman Nielsen, Andreas Aase

PORTAL

– historie for vidaregåande skole

*Nytt læreverk –
nye perspektiv*

Eit nyskrive verk som presenterer nyare historieforsking og nye innfallsvinklar til historiske hendingar og utviklingslinjer.

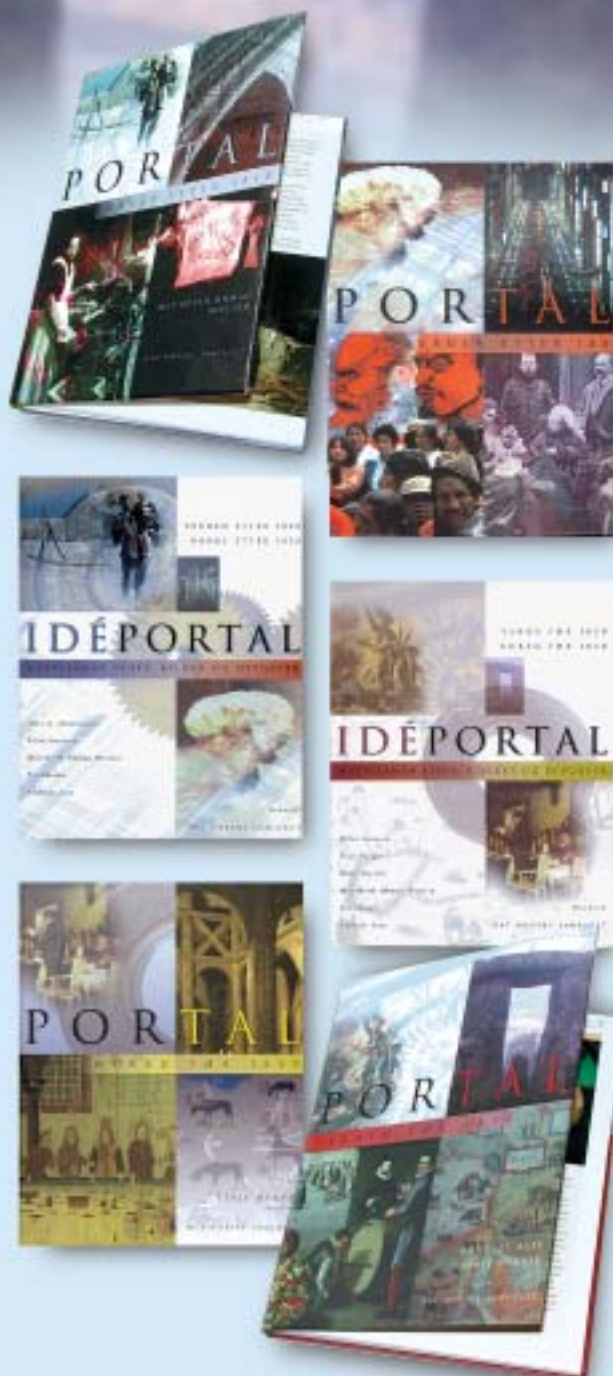
For kvart årstrinn:

- To grunnbøker for eleven
- Éi felles idébok for elev og lærar til å ause av:
Kjelder, fagstoff og differensierte arbeidsoppgåver både til kapitla og på tvers av kapitla
- Nettside med supplerande lærestoff til bøkene:
www.nettportal.no
Send gjerne ein e-post med synspunkt om nettsida!

Alle bøkene og nettsida på både bokmål og nynorsk.

Kontakt oss for meir informasjon!

**Komplett
i år!**

www.samlaget.no

Skolebokinformasjonen – Det Norske Samlaget, Boks 4672 Sofienberg, 0506 Oslo
Tlf 22 70 78 00 Faks 22 68 75 02 E-post: skolebokinfo@samlaget.no

norsk lektorlag

Sekretariat:
Norsk Lektorlag, Keyzers gate 5,
0165 Oslo.
Telefon: 23327994,
telefax: 23327990,
Nettsider: www.norsklektorlag.no
E-post: sekretariatet@norsklektorlag.no

Generalsekretær:
Otto Kristiansen
Tlf. 23327994 (a),
48171611 (m),
e-post:
otto.kristiansen@norsklektorlag.no

Administrasjonssekretær:
Hildegunn
Kreppene
Tlf. 23327994
e-post: sekretariatet@norsklektorlag.no

Regnskapsansvarlig:
Tove
Johannessen
Tlf. 23327994
e-post: sekretariatet@norsklektorlag.no

Sentralstyret

1. nestleder:
Helge Bugge Eriksen, Skien
Tlf. 35905850 (a), 35545630 (p),
e-post: buggeriksen@hotmail.com

Else Alvik, Ås, forsikringsansvarlig.
Tlf. 64975765 (a), 64940825 (p),
91583351 (m),
e-post: else.alvik@norsklektorlag.no

Just Almås, Lillehammer, sekretær.
Tlf. 61224216 (a), 61257261 (p),
e-post: justalmas@hotmail.com

Fred O. Slutaas, Elnesvågen, nettredaktør.
Tlf. 71266400 (a), 71262942 (p), 95833858 (m)
e-post: fred.olav.slutaas@norsklektorlag.no

Leder:
Gro Elisabeth Paulsen, Gjøvik.
Tlf. 23327994 (a), 91327691 (m),
e-post:
gro.elisabeth.paulsen@norsklektorlag.no

2. nestleder:
Sigrid Skogan, Steinkjer.
Tlf. 74121700 (a), 74161431 (p),
92810979 (m)
e-post: Sigrid.Skogan@c2i.net

Else Wigen Berner, Stavanger.
Tlf. 51529560 (a), 51581473 (p),
90940113 (m)
e-post: eberner@c2i.net

Geir Haagensen, Steinkjer.
Tlf. 74160170 (a), 41200323 (m)
e-post:
geir.hagensen@steinkjer.kommune.no

Svein Einar Bolstad, Sotra
Tlf. 56310248 (a), 55266439 (p),
svein.einar@bolstad.to

Fylkeslagene:

Akershus Lektorlag	Leder Rudy Wolff		95 10 36 80	rudy.wolff@sensewave.com
Aust Agder Lektorlag	Leder Terje Repstad	Møglestu vgs.	37 27 29 25	terje.repstad@moglestu.vgs.no
Buskerud Lektorlag	Leder Sigmund Støa	Strømsø vgs.	33 77 12 16	sigmund.stoa@skole.bfk.no
Finnmark Lektorlag	Leder Roald Johansen	Vadsø vgs.	78 95 38 95	roald.johansen@ffk.vgs.no
Hedmark Lektorlag	Leder Inger Kristin Thorstad	Ringsaker vgs.	62 34 22 65	ingkrith@online.no
Hordaland Lektorlag	Leder Svein Einar Bolstad	Sotra vgs.	55 26 64 39	svein.einar@bolstad.to
Møre og Romsdal Lektorlag	Leder Kjell Skorgevik	Fagerlia vgs.	70 12 16 27	kjell.skorgevik@mr-fylke.org
Nord Trøndelag Lektorlag	Leder Bjørn Frosthammer	Olav Duun vgs.	74 27 37 99	bjoern@frosthammer.net
Nordland Lektorlag	Leder Jørund Eldevik	Bodø vgs.	75 51 54 94	Jorund.Eldevik@bodo.vgs.no
Oppland Lektorlag	Leder Just Almås	Gausdal vgs.	61 25 72 61	justalmas@hotmail.com
Oslo Lektorlag	Leder Jon Hybert Sand	Nordstrand vgs.	66 80 70 78	jonsand20@hotmail.com
Rogaland Lektorlag	Leder Else Wigen Berner	Bergeland vgs.	51 58 14 73	eberner@c2i.net
Sogn og Fjordane Lektorlag	Leder Svein M. Sirnes	Hafstad vgs.	57 82 71 63	sognogfjordanelektorlag@hotmail.com
Sør Trøndelag Lektorlag	Leder Ann Jorid Grønli	Tiller vgs	73 93 35 01	ann-jorid.gronli@tiller.vgs.no
Telemark Lektorlag	Leder Tor Henning Olssen	Bamble vgs.	35 96 09 21	tholssen@hotmail.com
Troms Lektorlag	Leder Solveig Ryeng	Kvaløya vgs.	77 69 53 44	fjaera@hotmail.com
Vest Agder Lektorlag	Leder Sten Aunevik	Tangen vgs.	38 03 04 18	StAu1@lsyd.no
Vestfold Lektorlag	Leder Odd A. Frydenberg	Sande vgs.	33 05 16 78	oddfri@vfk.no
Østfold Lektorlag	Leder Ola Thune	Mysen vgs.	69 89 12 13	olat@mysen.vgs.no

2. april. Noen datoer er viktigere enn andre. I dag blir selveste Stortingsmeldingen blir lagt fram. Jeg fikk fri siste tysktid og fikk være med Lektorbladet på pressekonferanse. Det er litt rart å sitte der sammen med nyhetsulvene fra NRK og NTB . "Alle" er der. Pussig å tenke på at jeg nok er den eneste som underviser i klasserommet i denne forsamlingen der alle er så opptatt av skolen.

"Læreren er så veldig viktig", sier Kristin. " – Nå skal det bli slutt på detaljstyringen", fortsetter hun. "Men hva sier stortingsmeldingen om skoleledemokratiet?" spør jeg forsiktig inn i en mikrofon. Lett forfjamselse oppe på podiet.

Statssekretæren kommer hjelpende til: - Du mener vel elevdemokratiet! Vi har jo Elevinspektørene! " – Nei, jeg mener at lærerne skal ha mulighet til å bestemme litt selv hva som skal skje i timene", sier jeg litt modigere i stemmen. " - Det hjelper lite når man flytter detaljstyringen ned på skolenivå. Kanskje har ikke alle rektorer sett lyset?". Godt å få sagt det.

Da griper statsråden resolutt inn : " Lærernes rettigheter verken er eller skal være noe tema i denne stortingsmeldingen! " Så vet vi det. Alt snakket om den gode lærer er nok mest til pynt. Det er byråkrater og politikere som styrer i skolen - ikke lærerne, som attpå til kan ha slike sære interesser som tysk grammatikk. Det er best å komme seg tilbake til C-språkgruppa igjen!.

- pertlars -

På plass på veggen!

Ved en enkel markering i NLLs sekretariat den 14.04 ble det avduket portretter av de tidligere lederne Truls Sevje (t.v.) og Henning Wold (t.h.), som her er fotografert med dagens leder i NLL Gro Elisabeth Paulsen. Foto: P.T.L.